

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА «КРОК»
Навчально-науковий інститут психології**

Кафедра психології

Поїхало Інна Анатоліївна

УДК 159.9

Кваліфікаційна робота

«Гендерні аспекти мотивації вступу молоді до шлюбу»

053 «Психологія»
«Психологія»

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр

Кваліфікаційна робота містить результати власних доробок. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело _____ І. А. Поїхало

Науковий керівник (консультант) Склярова Ганна Олександрівна,
кандидат психологічних наук, доцент
кафедри психології

Київ – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ГЕНДЕРНИХ АСПЕКТІВ МОТИВАЦІЇ ВСТУПУ МОЛОДІ ДО ШЛЮБУ	
1.1. Мотивація особистості – її сутність, структура та функції.....	7
1.2. Психологічний аналіз теорій мотивації особистості.....	14
1.3. Гендерні особливості ціннісно-сміслової сфери молодої особистості.....	20
1.4. Теоретичний аналіз провідних мотивів вступу молоді до шлюбу.....	24
Висновки до розділу 1	30
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕНДЕРНИХ АСПЕКТІВ ВСТУПУ МОЛОДІ ДО ШЛЮБУ	
2.1. Методологічне обґрунтування дослідження гендерних аспектів вступу молоді до шлюбу.....	32
2.2. Аналіз та інтерпретація результатів дослідження гендерних аспектів мотивації вступу молоді до шлюбу	35
Висновки до розділу 2	47
РОЗДІЛ 3. ПРОГРАМА ПСИХОЛОГІЧНОЇ РОБОТИ ІЗ МОТИ- ВАЦІЄЮ МОЛОДІ ЩОДО ВСТУПУ ДО ШЛЮБУ	
3.1. Підходи до створення соціально-психологічної програми, спрямованої на формування позитивних поглядів щодо мотивації вступу молоді до шлюбу.....	50
3.2. Соціально-психологічна програма формування позитивних гендерних аспектів матримоніальної мотивації.....	57
3.3. Аналіз ефективності соціально-психологічної програми.....	63
Висновки до розділу 3	67
ВИСНОВКИ	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	73
ДОДАТКИ	80

ВСТУП

Актуальність дослідження. Молодість часто називають віком кохання. Для неї характерне сполучення психологічних, фізіологічних, соціальних та інших факторів, сприятливих для вибору супутника життя та створення сім'ї. У цей період більшість людей уперше одружуються, це вік найбільшої статевої активності, час, коли організм жінки краще всього пристосований до народження першої дитини.

Проте, на сьогоднішній день кількість розлучень подружніх пар лише зростає, у зв'язку з цим варто дослідити аспекти мотивації вступу до шлюбу в молодому віці та проаналізувати чинники, що впливають на це рішення. Існує безліч аспектів, що сприяють цьому процесу.

Необхідно також зазначити, що чимало людей обирають партнера для подружніх стосунків більш легковажно, ніж обдумано. Часто це відбувається на хвилях емоцій, без усвідомлення всієї відповідальності за це рішення.

Якщо раніше у світі шлюб мав здебільшого політичне та економічне значення, то на сьогоднішній день для молодих людей в подружніх стосунках важлива емоційна близькість та комфорт. Однак, сучасні позитивні тенденції (відміна дискримінації, демократизація суспільства, економічна незалежність партнерів та інші) зменшують необхідність реєстрації шлюбу.

Такі вітчизняні вчені, як Т. Алексеєнко, О. Васильченко, А. Капська, В. Кравець, В. Семиченко та зарубіжні науковці, серед яких В. Юстицький та інші приділяли увагу вивченню сімейних проблем.

Чимало вітчизняних вчених присвятили час дослідженню проблеми мотивації вступу до шлюбу. Так, А. Крайлюк досліджувала вплив батьківських настанов на рішення вступати до шлюбу. О. Столярчук, В. Радчук, А. Вождай, Г. Семеніхіна, Р. Хавула, А. Дружиніна вивчали фактори вибору шлюбного партнера, також ними було виділено риси образу ідеального шлюбного партнера у баченні хлопців та дівчат з урахуванням вимог суспільства та гендерного аспекту. Серед зарубіжних дослідників

мотивації вступу до шлюбу варто виділити З. Фрайбург, Е. Тійт, Е. Еріксон та інші.

Об'єкт дослідження – матримоніальна мотивація особистості

Предмет дослідження – гендерні особливості матримоніальних мотивів та намірів молоді.

Мета дослідження – провести теоретичний та емпіричний аналіз гендерних аспектів мотивації вступу молоді до шлюбу.

Завдання дослідження:

1. Надати характеристику мотивації в психології, розглянути її сутність, структуру та функції; характеристика матримоніальних мотивів.
2. Проаналізувати гендерні особливості ціннісно-сміслової сфери молоді особистості.
3. Здійснити теоретичний аналіз провідних мотивів вступу молоді до шлюбу.
4. Провести емпіричне дослідження гендерних аспектів мотивації вступу молоді до шлюбу.
5. Розробити соціально-психологічну програму, спрямовану на формування позитивних поглядів на матримоніальну мотивацію молоді.

Методи дослідження. Для досягнення мети та реалізації завдань було використано комплекс методів:

теоретичні – аналіз, синтез, узагальнення, систематизація, порівняння для розкриття сутності та визначення базових понять досліджуваної проблеми, структурування, моделювання для розробки моделі мотиваційної сфери особистості та виявлення психологічних чинників її розвитку, класифікація для побудови типології студентів за показниками мотиваційної сфери особистості;

- емпіричні – анкетування, авторська анкета дослідження гендерних особливостей матримоніальної мотивації молоді, методика «Оцінка мотивації» (Assessment of motivation) Е. Деці; тест смисложиттєвих

орієнтацій Джеймса Крамбо та Леонарда Махолика, шкала суб'єктивного щастя (ШСЩ), С. Любомирськи та Х. Леппер.

- статистичні: кореляційний аналіз Пірсона.

Обробка отриманих даних здійснювалася за допомогою пакета статистичних програм для SPSS 13.0 for Windows та пакета програм Microsoft Office for Windows XP Professional.

Емпірична база дослідження: вибірку емпіричного дослідження склали 60 респондентів, 30 чоловіків та 30 жінок. Вік досліджуваних від 19 до 30 років.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження:

уперше:

- розроблено соціально-психологічну програму, де передбачено формування позитивних аспектів мотивації вступу молоді до шлюбу.

удосконалено:

- методики дослідження гендерних особливостей мотивації до шлюбу, зокрема, адаптовано інструменти для оцінки впливу гендерних стереотипів на вибір партнерів та формування шлюбних цінностей серед молоді.

дістали подальшого розвитку:

- теоретичні уявлення про гендерні фактори, що впливають на мотивацію вступу до шлюбу, зокрема, дослідження ролі сімейних цінностей, суспільних очікувань та впливу медіа. Розроблено рекомендації щодо використання психологічних засобів для підтримки молоді у формуванні здорових стосунків і вибору партнера.

Теоретичне значення полягає у визначенні специфіки гендерних відмінностей у мотивації вступу до шлюбу, що дозволяє глибше зрозуміти психологічні механізми прийняття таких рішень. Результати можуть бути використані для розробки теорій і моделей, що пояснюють вплив соціокультурних і гендерних факторів на сімейну поведінку. Отримані

висновки сприяють формуванню бази для подальших досліджень у сфері гендерної психології та соціології сім'ї.

Практичне значення дослідження полягає у визначенні напрямів психологічної допомоги та розробці системи психологічних засобів та корекції мотивації вступу молоді до шлюбу. Матеріали дослідження можуть бути використані сімейними психологами.

Теоретичний та практичний матеріал дослідження може стати корисним у розробці та модернізації курсів «Сімейна психологія», «Психологія шлюбу», «Мотиваційна психологія».

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження були представлені на міжнародній конференції «Держава, регіони, підприємництво: інформаційні, суспільно-правові, соціально-економічні аспекти розвитку» (Київ, 2023), «До питання мотивації вступу молоді до шлюбу», Інна Анатоліївна Поїхало, Ганна Олександрівна Склярова.
<https://conf.krok.edu.ua/SRE/SRE-2023/paper/view/1949>

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, 5 таблиць, 4 рисунків, списку використаних джерел (84 найменування) та додатків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи – 89 сторінок, основний обсяг – 72 сторінки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ГЕНДЕРНИХ АСПЕКТІВ МОТИВАЦІЇ ВСТУПУ МОЛОДІ ДО ШЛЮБУ

1.1. Мотивація особистості – її сутність, структура та функції

Кожна людина має власні цінності, інтереси та потреби, у задоволенні яких полягає зміст людської життєдіяльності. Мотивація виступає видом управлінської діяльності, який забезпечує процес спонукання особи до дієвості, спрямованої на досягнення особистих цілей чи цілей організації.

Дослідженням мотивації особистості займалися чимало дослідників різних наукових сфер. Ми розглянемо дослідження мотивації серед психологів. Провідними вітчизняними науковцями дослідження мотивації є О. Столярчук, В. Радчук, А. Вождай, Г. Семеніхіна, Р. Хавула, А. Дружиніна та інші. Серед закордонних дослідників варто відзначити таких, як О. Прангішвілі, Н. Сарджвеладзе, Ц. Взруц, М. Лугманта інші.

Т. Кириленко зазначає, що психологи по-різному пояснюють мотивацію як психологічний феномен. В одному випадку мотивація може виступати як сукупність мотивів, в іншому як рушійна сила, що викликає діяльність організму і визначає її спрямованість. Крім того, мотивація розглядається як процес психологічної регуляції конкретної діяльності, процес мотивованої дії, механізм, що визначає виникнення, спрямованість і спосіб реалізації конкретної форми діяльності, як процес відповідальний за мотивацію та діяльність колективної системи [23, с. 99].

О. Бавико пише, що в рамках діяльнісного підходу розкривається проблема «боротьби мотивів», він розділив мотив та стимул, а також описав довільну мотивацію. У роботі автора розроблена ідея будь-якої форми мотивації поряд з іншими процесами. Він бачив, що суть волі полягає в володінні собою, своїми психологічними процесами, в тому числі мотивацією [2, с. 218].

Мотивація завжди довільна, і її не можна протиставляти мимовільним спонуканням, а мимовільним (безумовним і обумовленим) поведінковим рішенням. З цього випливає, що рішучість і мотивація, хоч і взаємозалежні (у певному сенсі друге є різновидом першого), але не виступають одними і тими самими поняттями. Зовнішні чи внутрішні подразники можуть викликати мимовільні реакції у людей, але довільна поведінка виникає лише завдяки наявності мотивації [30, с. 115].

З точки зору К. Борщ, мотивація – це об'єктивована потреба. У стані потреби об'єкт, який може задовольнити цю потребу, не відображається і не фіксується, але коли такий об'єкт з'являється, свідомість відобразить його, і образ цього об'єкта може стати мотивацією поведінки. Мотивація - це міркування, згідно з якими особистість повинна діяти. Таким чином, мотивація забезпечує певну спрямованість потреб. Розподіл смислоутворювальної та мотиваційної функцій між спонуканнями до однієї діяльності дозволяє зрозуміти основні зв'язки, що характеризують мотиваційну сферу особистості, тобто ієрархію спонукань [6, с. 83].

На думку Е. Ейдеміллер, єдність діяльності — це єдність мети, на яку вона спрямована, і мотивації її проведення. Порівняно з мотивами і цілями індивідуальної поведінки мотиви і цілі діяльності, як правило, загальні і комплексні, виражають загальну спрямованість особистості, яка не тільки відображається в процесі діяльності, але й формується. Оскільки кінцева мета діяльності досягається серією дій, результат кожної дії відносно кінцевої мети також є метою цієї конкретної дії [20, с. 119].

Р. Корнійчук зазначає, що на основі теорії установки було розроблено поняття «соціальна установка» (аттитюд). Згідно з видатною теорією грузинського вченого, саме у соціальних установках фіксуються переконання особистості. Історія теоретичних осмислень та емпіричних досліджень мотивації свідчать про те, що тривалий час психологи до цього явища відносилися зневажливо [32, с. 235].

Нижче наведено відомі спроби замінити мотиваційні процеси альтернативними поняттями і моделями (тобто, фактично, позбутися використання поняття мотивації):

- 1) мотивація як стимуляція і вивільнення енергії;
- 2) мотивація навчені асоціації;
- 3) мотивація як фізіологічний стан організму;
- 4) мотивація як сенсibilізатор;
- 5) мотивація як активатор поведінки організму;
- 6) мотивація як пристосувальний фактор, заснований на дії гомеостатичних механізмів;
- 7) мотивація як очікуваний результат.

Е. Деці, для того, щоб чіткіше обкреслити сферу мотивації, пропонував розрізняти [77, с. 227]:

- 1) «механізми» поведінки, тобто чинники, що визначають, як здійснюється поведінка (пізнавальні процеси, інтелект, здібності, уміння, навички і т. ін.);
- 2) чинники, від яких залежить «приведення цих механізмів в дію» (мотиви); їх вивчення допомагає зрозуміти, чому людина діє саме так, а не інакше.

М. Гарріс виділив наступні чотири аспекти поведінки, що мають безпосереднє відношення до мотивації [80, с. 1460]:

1. Перевага (вибірковість) у ставленні до об'єктів, ситуацій, подій (одні з них виявляються бажанішими, інші відкидаються).
2. Потреба в об'єктах, ситуаціях, які відсутні в ситуації (суб'єкт прагне до того, що тут, і зараз відсутнє).
3. Побоювання, викликані у суб'єкта тими або іншими об'єктами, ситуаціями.
4. Спрямованість і організованість діяльності суб'єкта; яка-небудь поведінка триває до тих пір, поки не буде досягнутий результат.

Отже, сутність мотивації полягає в активній, довгостроковій і вибірковій орієнтації поведінки. Поняття «мотивація» застосовується у всіх областях психології, що вивчає причини і механізми цілеспрямованої поведінки і діяльності людини, а також доцільної поведінки тварин.

Щодо структури мотивації, то прийнято виділяти зовнішню і внутрішню мотивацію. У західній психології у зв'язку з цим говорять про екстринсивну (обумовлену зовнішніми умовами і обставинами) та інтринсивну (внутрішню, пов'язану з особистісними диспозиціями, – потребами, установками, інтересами, потягами, бажаннями) мотивацію.

Дж. Прохазка та Дж. Вріхт визначили внутрішню мотивацію як діяльність, яку людина здійснює без зовнішнього підкріплення. Інтринсивно мотивована активність – це така активність, в яку людина включається лише заради такої внутрішньої винагороди, як інтерес або задоволення, якими супроводжується активність [83, с. 562].

На підставі аналізу великої кількості досліджень мотивації А. Нечипоренко виділив параметри середовища, яке було б внутрішньо мотивованим, особистісні та міжособистісні чинники, які збільшують інтринсивну мотивацію. Особистісні чинники впливають навіть тоді, коли особа виконує діяльність сама. До них належать: прагнення виконати непересічне завдання, наявність елемента виклику, цікавість, наявність у середовищі новизни, об'єктів, які привертають увагу дитини, почуття особистісного контролю над ситуацією та застосування образів уяви, які стимулюють емоційні та мисленнєві процеси [46, с. 36].

Міжособистісні чинники впливають на внутрішню мотивацію лише тоді, коли під час виконання діяльності людина вступає у взаємодію з іншою людиною. До них дослідники зараховують наявність конкуренції, змагання, що дає змогу простежувати та порівнювати процес перебігу діяльності, кооперацію, що приносить відчуття задоволення від допомоги іншим та почуття спільності й, нарешті, схвалення та визнання іншими виконуваної діяльності.

Зовнішня мотивація - це мотивація, при якій фактори, що впливають на індивідуальну поведінку, знаходяться поза індивідуальним «Я», або поза поведінкою.

Зовнішня і внутрішня мотивація мають такі характеристики:

- 1) зовнішня мотивація в цілому сприяє збільшенню навантаження, внутрішня мотивація - якості;
- 2) якщо зовнішня мотивація (позитивна і негативна) не досягає «порогу» або повністю усувається, внутрішня мотивація буде збільшуватися;
- 3) підвищена впевненість у собі та своїх силах допомагає посилити внутрішню мотивацію.

Щодо функції мотивації, то вона охоплює розробку і використання стимулів до ефективної взаємодії суб'єктів спільної діяльності. Керівнику важливо завжди пам'ятати, що навіть ретельно складені плани і найдосконаліша структура організації мало чого варті, якщо хтось не виконує конкретної роботи в організації. І завдання функції мотивації – забезпечити виконання роботи членами організації відповідно до делегованих їм обов'язків та плану.

А. Крайлюк виділяє такі функції мотивації [36, с. 208]:

- 1) сприяння реалізації життєвих відношень особистості;
- 2) зміщення акцентів у питаннях – не «що спонукає діяльність?», а «як ця діяльність регулюється?»;
- 3) мотивація організовує діяльність по задоволенню певного мотиву;
- 4) виконує функцію психотрансформаційного процесу, в ході якого перетворюються психічні, ціннісні смисли і перерозподіляються психічні спонукання;
- 5) спрямування і гальмування (стоп-функція) активності особистості;
- 6) має захисні функції (включення механізмів психологічного захисту);
- 7) спонукання, ініціювання діяльності, поведінки індивіда;
- 8) визначення вибіркової психічних процесів;
- 9) забезпечення вибору цілей, засобів і дій, постановки цілей;

10) спрямування діяльності особистості на об'єкти-цілі;

11) забезпечення стабільності, наполегливості, цілеспрямованості дій індивіда;

12) регулювання і контроль реалізації наміру.

Таким чином, мотивація є спонуканням до дії; динамічний процес фізіологічного та психологічного плану, що керує поведінкою людини, який визначає її організованість, активність і стійкість; здатність людини діяльно задовольняти свої потреби.

Загальні підходи до вивчення матримоніальної мотивації

Матримоніальна мотивація — це сукупність психологічних, соціальних та культурних причин, які спонукають людину до укладання шлюбу. Це поняття охоплює як усвідомлені, так і неусвідомлені мотиви, що визначають вибір партнера, готовність до створення сім'ї та очікування від шлюбу.

Дослідники підходять до вивчення матримоніальної мотивації через призму різних теорій. Наприклад, економічний підхід Гері Беккера розглядає шлюб як форму соціального контракту, вигоди від якого залежать від ефективності розподілу сімейних ресурсів та ролей [75]. Натомість, Ентоні Гідденс наголошує на трансформації інтимності у сучасних суспільствах, підкреслюючи важливість емоційного зв'язку та партнерства [77].

Культурно-історичні аспекти мотивації до шлюбу.

Культурний контекст значною мірою впливає на уявлення про шлюб та його значення для молоді. У традиційних суспільствах укладання шлюбу базувалося на соціальних нормах, економічній доцільності та родинних угодах. Сучасні суспільства, особливо у західній культурі, дедалі частіше акцентують на романтичній любові, індивідуальній свободі та самореалізації.

Зміни у шлюбних практиках у Європі демонструють поступовий перехід від патріархальних моделей до партнерських. Наприклад, зростає популярність «співжиття» без офіційної реєстрації шлюбу як альтернативної форми сімейного життя.

В Україні, попри зростаючий вплив західних тенденцій, традиційні погляди на шлюб залишаються сильними, особливо у сільській місцевості. Соціальні очікування, пов'язані з раннім одруженням, впливають на мотивацію молоді, яка прагне відповідати нормам суспільства.

Гендерні аспекти мотивації до шлюбу.

Гендер відіграє ключову роль у формуванні мотивації до шлюбу. Для жінок традиційно важливішими є емоційна підтримка та стабільність, тоді як чоловіки частіше сприймають шлюб як спосіб соціального статусу або виконання суспільних очікувань.

Дослідження Джессі Бернанд показали, що «чоловічий» і «жіночий» шлюб можуть суттєво відрізнятися за очікуваннями та рівнем задоволення [76]. Ці відмінності частково зумовлені соціальними ролями, що історично приписуються чоловікам і жінкам.

В Україні гендерні стереотипи також впливають на шлюбну мотивацію. Наприклад, чоловіків часто мотивують забезпечити матеріальну базу для сім'ї, тоді як жінок — створення гармонійного домашнього середовища

Психологічні чинники мотивації до шлюбу.

Одним із ключових мотивів вступу до шлюбу є потреба в емоційній близькості. Теорія ієрархії потреб Абрахама Маслоу пояснює це прагнення бажанням людини до самореалізації, яка у контексті шлюбу включає кохання, взаємну підтримку та відчуття.

Психологічні дослідження також виявляють вплив життєвих криз на рішення укласти шлюб. Наприклад, втрата роботи чи переїзд можуть підвищувати потребу у стабільності, яку людина шукає через сімейні відносини.

У сучасних умовах зміни у пріоритетах молоді призводять до того, що шлюб дедалі частіше сприймається як рівноправне партнерство, яке має забезпечувати обом сторонам не лише підтримку, але й умови для особистісного розвитку

Сучасні тенденції мотивації вступу до шлюбу.

Сучасна мотивація молоді до шлюбу значно відрізняється від традиційних уявлень. Сьогодні молоді люди орієнтуються на такі чинники, як:

- пошук партнера для особистісного розвитку;
- прагнення до економічної стабільності у парі;
- бажання уникнути соціальної ізоляції у зрілому віці.

Як зазначає Ендрю Черлін, шлюб у сучасному суспільстві все більше асоціюється з досягненням певного соціального статусу [79]. Однак, через поширення ідей фемінізму та зміну гендерних ролей, шлюбні очікування стали менш жорсткими, що відкриває більше можливостей для альтернативних форм партнерства.

Матрімоніальна мотивація молоді формується під впливом низки чинників: соціальних, культурних, психологічних та гендерних. Водночас трансформація сучасного суспільства сприяє зміні цінностей та очікувань щодо шлюбу, акцентуючи на його партнерському характері та можливостях для самореалізації.

1.2. Психологічний аналіз теорій мотивації особистості

Численні теорії мотивації стали з'являтися ще в роботах стародавніх філософів. Існує декілька теорій, які пояснюють та інтерпритують поведінку особистості. На сьогоднішній день виділяють три основних теоретичних напрямки теорій мотивації:

1. Теорія інстинктів була розроблена на основі того факту, що подібність у поведінці виявляється в інстинктах, які, по суті, є спонуканням до дії. М. Лугман продовжив розвиток теорії інстинкту. Він вважав, що кожен інстинкт має свою енергетику і не залежить безпосередньо від реакції на зовнішнє середовище. Ця теорія не веде нас до розуміння процесів, які мотивують поведінку [82, с. 593].

2. Особистісні теорії були розроблені на основі уявлень про те, як інформація обробляється в людському розумі та її перетворення в довільні

дії. У цій теорії мотивація розглядається як основа для розуміння індивідуальної поведінки. З точки зору З. Фрейда пояснення причин поведінки зводиться до відновлення порушеної рівноваги в структурі свого «Я» [46, с. 37].

3. Теоретико-асоціативна теорія розроблялася на основі трьох різних підходів, а саме:

1) поведінка формується на основі бажань людини, але в певних межах, оскільки нервова система не може контролювати людські інстинкти. тому рушійною силою поведінки є звичка, заснована на сталих асоціативних уявленнях;

2) поведінку можна вивчати експериментально, класифікуючи відповіді на подразники навколишнього середовища за умовами виживання, коли перемагає поведінка, більш адаптована до ситуації. Бажана поведінка людини може бути штучно викликана шляхом посилення певних стимулів, які викликають таку поведінку;

3) поведінка визначається станом всього організму, тому нервова діяльність високого рівня є рефлекторно активною.

М. Гарріс провів аналіз праць західних дослідників, базові соціально-психологічні теорії трактування поведінки особистості, наступні [76, с. 1460]:

1) У. Джеймс характеризує основну структуру людського «Я» з погляду самооцінки, яка формується в діапазоні досягнень і спроб і залежить від вибору, ким людина хоче бути і ким може і хоче стати [80, с. 1462].

2) Ч. Кулі і Дж. Мід показали, що людина поводить себе так, як його оцінюють значущі для нього люди [80, с. 1463].

3) Г. Олпорт зазначив, що людина сприймає ситуацію з точки зору своїх індивідуальних значень, яка і регулює його поведінку у взаєминах з іншими людьми. Справжньою реальністю особистоті є її сприйняття ситуацій спілкування з іншими людьми [80, с. 1466].

4) К. Роджерс писав, що особистість живе, насамперед, у своєму суб'єктивному світі і тому так буде свої взаємні відносини з іншими індивідами, з метою досягти узгодженості свого внутрішнього «Я» із зовнішнім середовищем. Саме це і регулює його поведінку [80, с. 1467].

Регуляція поведінки особистості відбувається на основі уявлень особистості про його власне «Я»:

1) яким я можу бути в різних ситуаціях;

2) яким я себе бачу зараз;

3) яким я хотів би бути;

4) яким я прагну стати;

5) яким я повинен бути;

6) які «маски» я маю у своїй буденній поведінці, щоб приховувати справжні поведінкові мотиви.

Ця внутрішня динаміка є результатом багаторазових відображень інформації в організмі людини, яка конструюється в певну концепцію «Я» на думку Л. Костровець. Його дослідження передбачають різноманітний світ мотиваційних ресурсів для тієї чи іншої людини. Поняття «Я» регулює поведінку людини в різних ситуаціях діяльності на виробництві. Крім того, це допомагає зрозуміти, чому людина думає одне, а говорить інше, але воно відрізняється від того, що вона сказала, а іноді навіть від того, що думає [34, с. 453].

В. Кравець розглядає теорію мотивації Портера-Лоулера як одну з базових теорій мотивації, що використовується психологами на практиці. Модель Портера-Лоулера - це комплексна теорія мотивації, яка містить елементи попередніх теорій. Автори стверджують, що мотивація є одночасно функцією потреб, очікувань і сприйняття працівниками справедливої оплати праці. Модель Портера-Лоулера включає 5 основних ситуаційних факторів [35, с. 313]:

1) отримані результати;

2) витрачені працівником зусилля;

- 3) сприйняття;
- 4) винагорода;
- 5) ступінь задоволення.

Відповідно до мотиваційної моделі Портера-Лоулера:

- 1) Рівень витрачених зусиль залежить від цінності винагороди та впевненості в тому, що існує зв'язок між витратами зусиль і винагородою;
- 2) На результати, яких досягають працівники, впливають три фактори: зусилля, здібності та особливості людини, розуміння нею своєї ролі в процесі праці;
- 3) Досягнення зазначеного рівня продуктивності може принести внутрішні винагороди, а саме: задоволення від роботи, почуття компетентності, самооцінку, а також зовнішні винагороди - похвалу керівника, бонуси, підвищення по службі;
- 4) Пунктирна лінія між результатом і винагородою, яка вважається справедливою, походить від теорії справедливості та показує, що люди мають власну оцінку справедливості винагороди;
- 5) Задоволення є результатом зовнішніх і внутрішніх винагород з урахуванням їх справедливості.

Автори моделі Л. Портер і Е. Лоулер розробили комплексну теорію мотиваційних процесів, що включає елементи теорії очікування та теорії справедливості. У цій теорії виділяють п'ять ключових категорій: зусилля, сприйняття, отримані результати, винагороди, міри задоволення [80, с. 54].

Щоб краще зрозуміти стимули цієї моделі, розглянемо по черзі її складові. Результати, яких досягає працівник (згідно з моделлю Портера-Лоулера), залежать від трьох змінних: витрачених зусиль, здібностей і характеристик індивіда, усвідомлення ним своєї ролі в процесі праці.

У свою чергу, рівень витрачених зусиль залежить від цінності винагороди та ймовірності зв'язку між зусиллями та можливими винагородами на основі оцінки працівника. Досягнення необхідного рівня продуктивності залежить від внутрішніх і зовнішніх винагород. Перші

винагороди дає сама робота, вони пов'язані зі змістом і значенням виконуваної роботи, відчуттями від досягнутих результатів, самооцінкою, спілкуванням у процесі праці. Другі - зовнішні винагороди - видаються організацією: зарплатня, визнання з боку керівництва, просування по службі і т. д..

Пунктирна лінія між продуктивністю та зовнішніми винагородами просто означає можливість того, що існує зв'язок між продуктивністю співробітника та певним типом винагороди. Насправді зовнішні винагороди залежать від політики та можливостей організації. Пунктирна лінія між результативністю та оплатою, яка вважається справедливою, пояснюється таким чином: згідно з теорією справедливості, працівники мають власну (тобто суб'єктивну) оцінку того, наскільки справедливою є оплата.

Задоволення є результатом внутрішніх і зовнішніх винагород, враховуючи їх справедливість. Задоволеність співробітників є мірою справжньої цінності винагород. Це значення буде впливати на подальшу поведінку співробітників. Неможливо переоцінити важливість моделі Портера-Лоулера для теорії та практики мотивації. Основні положення моделі демонструють, що мотивація не є простим елементом причинно-наслідкового ланцюга.

Ця модель показує важливість інтеграції таких компонентів, як зусилля, здібності, результати, винагороди, задоволення та сприйняття в єдину взаємопов'язану систему. Мабуть, найважливіший висновок теорії Портера-Лоулера для практики управління полягає в тому, що тільки ефективна робота може принести задоволення. Цей висновок суперечить твердженням багатьох вчених, які виходять з ідеї, що лише людське задоволення призводить до високих результатів роботи, тобто чим більше люди задоволені, тим краще вони виконують свою роботу. При цьому не враховується їх продуктивність [30, с. 160].

На нашу думку, більш розумним і реалістичним є те, що висока продуктивність є причиною задоволення, а не наслідком. Зрештою,

ефективність означає існування створених матеріальних і нематеріальних благ і послуг, які формують основу для задоволення потреб. Людина задоволена чи незадоволена результатами самої роботи. Тому без високої продуктивності праці неможливе задоволення потреб людини в широкому розумінні.

О. Бавико зазначає, що теорія мотивації З. Фрейда є базовою теорією мотивації. Один із відомих учених ХХ століття є Зигмунд Фрейд. Адже в його творах розкриваються фундаментальні питання, які структурують внутрішній світ особистості, індивідуальні бажання та переживання, конфлікт між особистими бажаннями та почуттям відповідальності, причини психічного зриву, особисті уявні думки. про себе та оточення [2, с. 218].

Загальновідомо, що первинним регулятором поведінки людини є свідомість. Фрейд вважав, що свідомість - це айсберг, і те, що ми можемо бачити, - це лише мала його частина; за завісою свідомості лежить глибокий шар могутніх бажань, імпульсів, спокус і особистих нездійснених бажань. Фрейд зіткнувся з тим, що ці несвідомі переживання і мотивація можуть серйозно ускладнювати життя і бути причиною нейропсихологічних проблем [2, с. 220].

Саме це спонукало його шукати шляхи усунення конфлікту між тим, що говорить свідомість людей, і їхніми таємничими, «сліпими», несвідомими бажаннями. Це стало народженням методу зцілення душі З. Фрейда, який називається психоаналізом. Його підхід до розуміння соціальних явищ вимагав розкриття несвідомих механізмів, що лежать в їх основі.

Таким чином, ми розглянули найбільш відомі теорії мотивації, якими користуються психологи та результативність яких доведена багатьма психологічними дослідженнями.

1.3. Гендерні особливості ціннісно-сміслової сфери молоді особистості

Проблема цінності виникла ще в античній філософії, оскільки становлення психології як науки поділяється на кілька етапів, проблема в галузі ціннісної семантики має різний зміст і установки на доісторичному та історичному етапах розвитку психологічної думки. Питання вартості вперше виникає в роздумах філософів Сократа та Арістотеля, в яких вартість розглядається як благо.

Пізніше стоїки ввели власне поняття «цінність» («аксія» - гідність), визначення якого приписують Д. Лаертському. Цінність - це, по-перше, будь-яке благо, притаманне гармонійному життю; по-друге, відповідність природі як користь для життя, по-третє, змінна ціна товарів [81, с. 47].

Розуміння природи ціннісно-сміслового поля можна розглядати лише в органічному контексті, в повноті та єдності афективного, когнітивного, потребно-мотиваційного та поведінкового компонентів, визначених цінністю, значенням, ціннісною орієнтацією, мотивацією, метою, метою, ставленням, переконанням, почуттям, досвідом, знанням, розумінням, поведінкою.

Слід пам'ятати, що оскільки особистість багатогранна, а формування особистості динамічне, то кожна ситуація викликає певний зсув смислової одиниці цінності, що знаходиться в n-вимірному просторі. У деяких випадках асоційована клітина може перебувати у відносно стабільному стані. Важливо те, що вчені думають про зміни умов, які впливають на рух усієї системи і змушують асоційовані клітини переміщатися від периферії до центру і навпаки [20, с. 207].

Ціннісна орієнтація є найважливішою частиною структури особистості. Поряд з іншими психосоціальними модальностями вони діють як поведінкові регулятори і проявляються у всіх сферах людської діяльності. Цінності подвійні: вони соціальні, оскільки вони історично та культурно детерміновані, і індивідуальні, оскільки осереджені на життєвому досвіді певної теми. Соціальна цінність визначається як певні емпірично-значущі

дані, пов'язані з об'єктом діяльності. Цінності конкретної особистості формуються під впливом соціального середовища, особливостей тих соціальних груп, до яких вона належить [18, с. 51].

У сучасній психологічній науці існує кілька визначень поняття цінності, які вважаються проекцією цінності на певну площину наукового знання. По-перше, цінність визначається як атрибут елемента в об'єктивному світі, без визнання статусу самостійної структури. По-друге, цінність розглядається як суто індивідуальна реальність, що має значення лише для суб'єкта, який її переживає.

Протилежна теорія розглядає цінність як трансперсональну реальність із суб'єктивною психологічною релевантністю. Існує й інша точка зору, яка поєднує два яскравих підходи, у яких цінність розглядається як у надіндивідуальному, так і в індивідуальному психічному утворенні, що найкраще може бути виражено в протиставленні «стандартному ідеалу» [35, с. 111].

Проте, часто так трапляється, що людина й сама не знає, що є її найголовнішою цінністю в житті. Завадити усвідомленню власних цінностей можуть тяжкі життєві ситуації, очікування оточуючих, негаразди, культурні особливості, ці обставини можуть стати на шляху до створення щасливого майбутнього. Це не просте завдання, жити, опираючись на цінності, адже такі життєві орієнтації можуть викликати осуд оточуючих, негативні емоції, труднощі на шляху до мрії. Те, що нам диктує культура, частіше всього, суттєво відрізняється від того, що насправді може зробити нас щасливими.

На нашу думку, сьогодні наймасштабнішим дослідженням у сфері ціннісної проблематики є дослідження В. Сіверінова, яка зазначає, що незважаючи на велику кількість психологічних досліджень, де поняття «цінність» залишається недостатньо дослідженим [54, с. 33].

В. Суханов розглядає цінності через їх зв'язок з такими поняттями, як думка, уява та переконання. Система цінностей розглядається як сукупність стійких переконань щодо пріоритету дії [57, с. 32].

Е. Козловська розглядає цінності як поняття або переконання, пов'язані з кінцевою метою або бажаною поведінкою людини. Вона розробила теорію «універсальних типів цінностей», яка базується на гіпотезі «універсальності ціннісної структури», що враховує структурну організацію систем цінностей, яка відображає шари різних мотиваційних потоків, та водночас призводить до розчарування та протиріччя [27, с. 17].

Цінності визначаються як поняття ціннісної орієнтації та розглядаються як соціальне ставлення або інтерес. Такої точки зору дотримуються Л. Коломієць та Г. Шульга. У цьому сенсі цінності відігравали роль регулювання та управління, але в той же час, не можна розуміти цінності та установки як однорідні сутності, оскільки існує концепція, що цінності мають особливий зміст у житті людини [31, с. 30].

В умовах глобалізації гендерний аспект суспільного поділу праці є абсолютно актуальним. Стереотипи суспільства щодо гендерних відмінностей потребують перегляду та переосмислення. Чоловіки та жінки прагнуть змінити стереотипне ставлення до себе, яке обмежує їхні можливості, заважає їм розкрити свій творчий потенціал, уникає психологічної травми через те, що їхні сексуальні практики не відповідають вимогам оточення. Такі питання, як зміни в гендерних ролях і цінностях, особиста самореалізація отримали нові перспективи в умовах глобалізації.

Гендерну проблематику відображають дослідження В. Кравець. Процес глобалізації змінює культуру та спосіб життя людей, а цінності, зокрема сімейні та гендерні, знецінюються. Різні соціальні ролі служать для реалізації різних цінностей. Сьогоднішні лиха роблять певні ролі марними та неефективними, що призводить до втрати цінностей. Виникають спотворені соціальні системи та спотворені системи цінностей [35, с. 117].

У ділових стосунках культура нашого світу також наполягає на деперсоналізації гендеру, що фактично означає, що чоловічі норми поведінки вважаються універсальними зразками, яким повинні слідувати як чоловіки, так і жінки. Майже в усіх доіндустріальних суспільствах народження та

виховання дітей наголошувалося як на головному завданні жінки, найважливішій функції та найбільшому джерелі задоволення. Останніми роками ця точка зору все більше ставиться під сумнів, оскільки зростає кількість жінок, які відкладають народження дитини або взагалі відмовляються від материнства, щоб заробляти на життя поза домом.

Сьогодні жінки «шукають» себе. Змінюється і роль чоловіків. У ньому втілена мрія маленького хлопчика – робити все, що хочеш, коли, як і скільки хочеш. Здавна існував і продовжує існувати так званий образ «крутого мачо», психологічний образ якого:

- 1) відсутність жіночих характеристик;
- 2) успішний і незалежний;
- 3) фундаментальна самотність.

Нові моделі маскулінності виникли також у ХХ столітті, коли в суспільстві дозріли ідеї гендерної рівності. Сьогодні його вимоги до чоловіків стали більш суперечливими: з'явилися нові моделі «мужності», які включають рішучість і покірність, цілеспрямованість і виконання ролі годувальника, ролі лицаря, відсутність шкідливих звичок і чіткі цілі.

Чоловіки не тільки повинні заробляти гроші, щоб утримувати свої сім'ї, але вони також повинні розуміти жінок і дітей, гнучко підтримувати міжособистісні стосунки та звертати увагу на деталі. У ситуаціях, коли чоловік має труднощі з дотриманням стандартів чоловічої ролі або демонстрацією жіночих моделей поведінки (турботи, емпатії), які не належать до його сукупності чи існування, але заборонені чоловічою роллю, виникає чоловічий гендерно-рольовий стрес.

І. Ващенко пише про концепцію «чоловічого протесту», під впливом якої чоловіки бояться здаватися жіночними і тому прагнуть виглядати якомога мужнішими. Гендерно-рольовий конфлікт відображається у внутрішньоособистісній та міжособистісній сферах. Це проявляється у вигляді тривоги, депресії, низької самооцінки та сильного стресу. У сімейних стосунках інтимність порушується, задоволеність стосунками знижується,

виникають проблеми влади та контролю, виникають такі проблеми, як фізичне та сексуальне насильство [11, с. 14].

Таким чином, ми можемо говорити про гендерні зміни у ціннісно-смысловій сфері молоді. На сьогоднішній день ми спостерігаємо гендерно-рольовий конфлікт, який полягає у масштабній зміні цінностей, що призводить до негативних настроїв, думок та дій як з боку жінок, так і з боку чоловіків.

1.4. Теоретичний аналіз провідних мотивів вступу молоді до шлюбу

Молодість – це вік яскравих, забарвлених почуттів та кохання. Багато факторів сприяють вибору супутника для подальшого сімейного життя. Серед них можна виокремити: психологічні, соціальні та фізіологічні. На цей вік припадає період найбільшої сексуальної активності особистості, у цей період більшість людей уперше одружуються, та це також час, коли організм жінки найкраще пристосований до народження здорової дитини.

Сучасна молодь повна життєвих сил та енергії, активно приступає до здійснення свого життєвого задуму та реалізації поставлених цілей. У молодому віці найбільш інтенсивно проходять процеси нових знайомств та спілкування, найбільш легко встановлюються та розвиваються стосунки дружби та кохання.

Для того, щоб проаналізувати основні мотиви вступу до шлюбу необхідно, для початку, розкрити сутність поняття мотив. А. Нечипоренко визначає мотив як спонукання до діяльності, які пов'язані із задоволення потреб особистості [46, с. 37].

Кожна людина потребує цінностей, які для неї є базовими при взаємодії з соціумом, і які не зруйнуються ні за яких політичних та соціально-економічних негараздів. Саме сім'я завжди була унікальним соціальним інститутом, який є фундаментом не лише для духовного чи культурного розвитку кожного з її членів, а й державного розвитку загалом.

Сімейне життя для кожного відкриває безліч можливостей і водночас ставить дуже багато вимог. Неналежний рівень сформованості мотиваційної сфери сучасної молоді до сім'ї значно гальмує як індивідуальний так і суспільний розвиток. Аналіз наукових джерел засвідчив, що мотивація виступає динамічним процесом формування мотивів, тобто основою самих вчинків. Мотив же виступає спонуканням до дій, що пов'язані із задоволенням потреб суб'єкта [17; 22; 31].

Потреби людини у створенні сім'ї формуються під дією різних як психологічних так і соціальних чинників, а також залежать від віку або статі. З одного боку вони пов'язані з впливом на суб'єкт суспільства: традицій, прикладу батьків, перейняття цінностей, установок, власного досвіду. З іншого боку ця потреба виникає через внутрішні переживання, готовність до самореалізації у шлюбі, самовираження тощо. Становлення мотивів є досить тривалим і складним процесом, що залежить від безлічі факторів, які впливають на людину з народження [10, с 60].

Мотиви створення сім'ї можуть бути як усвідомлюваними і неусвідомлюваними, так і спрямованими на їх задоволення або уникнення. Дослідники стверджують, що ці мотиви ілюструють важливу життєву позицію людини та її ставлення до життя. Мотивація створення родини відображає ієрархію потреб людини, які знаходять своє місце у відомій піраміді потреб А. Маслоу [10, с. 66]:

- 1) потреба кохати і бути коханим;
- 2) потреба в самоствердженні і самореалізації через шлюб;
- 3) потреба у відчутті безпеки (коли партнер своєю турботою замінює батьківську);
- 4) потреба у афіляції (встановленні гармонійних, емоційно значущих відносин);
- 5) мотив продовження роду;
- 6) мотив самоактуалізації;
- 7) реалізація сексуальної енергії;

8) прагматичний мотив (бажання покращити рівень життя, наприклад кращі житлові умови партнера).

В психології розрізняють наступні мотивації вступу у шлюб (за О. Чанцевою-Коваленко) [65, с. 99]:

1) мотивація на сам факт шлюбу або мотив «шлюб заради шлюбу». У даному контексті людина прагне створити сім'ю під впливом соціуму, копіюючи моделі поведінки дорослих людей;

2) мотивація на шлюб через вигоду. Вона передбачає вкладання шлюбу з орієнтацією на престижність партнера, його становище в суспільстві, перспективність здійснення своїх мрій і бажань;

3) мотивація на створення шлюбу з коханою людиною.

Дослідники Л. Яворовська та Г. Філоненко виділяють п'ять головних мотивів на створення шлюбу: кохання, духовна близькість, моральні міркування, матеріальний розрахунок та психологічну сумісність. Автори зазначають, що мотивація є явищем, що має циклічний характер, у процесі якого особистість і ситуація здатні впливати один на одного, утворюючи структуровану поведінку. Вона здатна тлумачити цілеспрямованість і стабільність дій, що спрямовані на досягнення певної цілі [73, с. 217].

У контексті вивчення мотивів і мотивації створення сім'ї слід звертати увагу на соціальні очікування особистості. У просторі даного явища, мотивація розуміється, як складний соціально-психологічний феномен, існування якого неможливе без діяльності, адже тільки і в дії можна пізнати глибинність і суть даного явища. Іноді соціально-психологічні очікування учасників міжособистісної взаємодії чинять визначальний вплив на змістові параметри майбутньої діяльності, окреслюють контури і ймовірний результат.

У дослідженнях Н. Шахової зазначається, що до основних мотивів створення сім'ї слід включати [71, с. 332]:

1) вигоду, що детермінує обрання партнера за його престижністю, соціальним і фінансовим статусом, наявністю матеріальних благ;

2) кохання, що зумовлює вступ до шлюбу на основі сильних позитивних почуттів до партнера.

А. Корнійчук зазначає, що у сучасній психологічній науці ми можемо спостерігати три ключових види мотивації створення сім'ї [32, с. 236]:

1) мотивація безпосередньо на вступ до шлюбу. В основу даного типу покладено прагнення відповідати соціальним нормам та очікуванням, при цьому мінімально враховуються особистісні характеристики партнера – важливим є факт його наявності;

2) мотивація на певний вид шлюбу. У даному випадку ключовим виступає бажання знайти партнера, що буде задовольняти всі потреби, матеріально забезпечувати, і за рахунок якого стає можливим отримати необхідний соціальний статус;

3) мотивація на конкретну людину. У контексті даного виду основними параметрами створення сім'ї виступає наявність почуттів між партнерами, вміння приймати недоліки і переваги іншої людини і досягати спільних цілей.

С. Глазунов, досліджуючи провідні мотиви створення сім'ї сучасної молоді, прийшла до висновку, що основною мотивацією молодих людей до створення сім'ї сьогодні є духовна мотивація, зокрема наявність любові, взаєморозуміння та взаємоповаги між чоловіком і дружиною. Одним з головних аспектів молодих шлюбів також є наявність спільних інтересів і захоплень між партнерами. Не менш важливі матеріальні параметри відносин (житло, наявність автомобіля, можливість задовольнити всі виникаючі потреби і т.д.) [13, с. 53].

Мотивація вступу до шлюбу – це не короткочасний психологічний імпульс, а довготривалий процес, це сформована в певному середовищі перспектива, установка та орієнтація, яка спонукає людей посилювати свою діяльність у напрямку задоволення, їх соціальні та природні потреби в шлюбі. При цьому, природньо, чим вище зрілість шлюбних поглядів і установок, тим вище соціальна зрілість шлюбних мотивацій. Мотивацією

можуть бути свідомі та несвідомі психологічні фактори, які спонукають і спрямовують поведінку людини.

I. Вітенок у своїх дослідженнях пише, що молода людина має можливість не до кінця розуміти інших і себе, тому не може повністю зрозуміти мотивацію інших, у тому числі й свою власну. У більшості випадків вона діє під впливом неусвідомлених мотивів. За К.Юнгом, несвідомі мотиви мають як особистий, так і загальний характер. По-перше, це спонукання, викликані впливом батьків. У цьому сенсі для юнака вирішальним є ставлення до матері, а для дівчини – до батька. По-перше, це рівень зв'язку з батьками, який несвідомо впливає на вибір партнера, заохочує чи ускладнює його. Неусвідомлені зв'язки ускладнюють відбір і вихідну модифікацію [12, с. 150].

A. Пивовар зазначає, що найчастіше вказуються такі мотиви пошуку шлюбного партнера [50, с. 193]:

- 1) бажання статевої близькості;
- 2) бажання уваги (ці мотиви частіше помічають чоловіки);
- 3) бажання відчувати турботу;
- 4) бажання любити і бути коханим;
- 5) бажання знайти схожого на себе;
- 6) бажання бути зрозумілим (частіше у жінок).

У жінок мотивація до створення сім'ї більш очевидна, ніж у чоловіків. Д. Щєпова зазначила, що мотивація до шлюбу обумовлюється трьома основними причинами: біологічною, соціокультурною та економічною. У той же час кохання, яке здається найбільш прийнятним приводом для шлюбу, не гарантує міцного шлюбу. Справа в тому, що під одним мотивом («по любові») ховаються різні потреби (почуття). Коли любов розуміється як сексуальне бажання («ерос»), воно не може гарантувати міцний і щасливий шлюб, якщо воно не підтримується іншими потребами та мотиваціями в моральній сфері людини. Тільки тоді, коли кохана людина вважається незамінною з точки зору особистих якостей і метою любові є не отримання

егоїстичного задоволення, а відчуття щастя через щастя іншої людини (цей вид любові називається «арапе» у стародавніх греків), виключається можливість «перенасичення» і відторгнення партнера [72, с. 182].

Деякі дослідники вважають, що в багатьох випадках любов є фактором, який перешкоджає єдності сім'ї. С. Ковальов, писав, що по-перше, в нетерпінні любові ми шукаємо не чоловіка, а коханого, забуваючи, що нам доведеться жити не тільки з цим почуттям, але і з його об'єктом і носієм. Конкретна людина має неповторний духовний світ, наш «Я» імідж, темперамент і характер. По-друге, під романтичним покровом кохання ми часто забуваємо, що як би не любило подружжя один одного, у їхній сім'ї у них є лише обов'язки, звичні функції кожної подружньої пари [35; 41; 59].

А. Крайлюк зазначає, що коли очікування «великої та чистої» любові стає первинним мотивом вступу до шлюбу, основний сенс родинного життя з її повсякденними турботами, доглядом за маленькими дітьми зводиться до зникнення цих ілюзій, що часто приводить до пошуків нового любовного партнера. Такий розвиток подій є один з варіантів песимістичного погляду на співвідношення любові і шлюбу, що містить в собі зміщення понять любові, закоханості, ілюзії, як результат очікування «філософських, високих» відчуттів від партнера [38, с. 136].

Науковець Т. Гончарук виділив набір мотивів, які спонукають людей до шлюбу, але які часто залишаються нереалізованими. Він приписує їм: спільність інтересів, сильне самолюбство, пастку неповноцінності, інтимний темперамент, взаємну близькість, жалість, інтерес, помсту («пораду кривдника»), страх самотності. Ці мотиваційні зміни можуть бути досягнуті, і тоді, коли люди не обманюють себе, їхні наміри серйозні, і вони повністю приймають відповідальність за сімейне життя, шлюб має шанси на успіх [14, с. 28].

У рамках аналітичної психології дослідники виділяють три великі категорії подружніх мотивацій. До першої групи належать емоційно-моральні мотиви, до другої – мотиви самореалізації, до третьої – мотиви боргу та

обов'язку. Можливо, рішенням одружитися керує цілий комплекс шлюбних мотивів, але один з них стає домінуючим. Такі спонукання можна зустріти всюди в любові [31, с. 23].

Можна сказати, що для нареченого і нареченої мотивація в момент одруження є основою для встановлення сімейних стосунків. Формування мотивації – це складний і тривалий процес, у ході якого поступово формуються погляди особистості на проблеми шлюбу та сім'ї. Водночас зміст думок визначається характером соціально-економічних умов, духовним потенціалом суспільства, переважаючими традиційними установками та нормами поведінки.

Таким чином, серед основних мотивів вступу до шлюбу можна виділити: кохання, страх самотності, бажання задовільнити бажання батьків та бажання стабільної статевої близькості.

Висновки до розділу 1

1. Отже, мотивація має, з одного боку, довільну форму, з іншого боку, особистий зміст, а з третього боку, універсальний, всеосяжний характер. Мотивація в психології – це сукупність внутрішніх і зовнішніх чинників, які спонукають людину до діяльності, визначають її спрямованість, інтенсивність і тривалість. Вона включає потреби, бажання, інтереси, цілі, цінності, емоції та переконання, які впливають на вибір та досягнення певних результатів. Мотивація є основним механізмом, що забезпечує ініціацію, регуляцію та підтримання активності людини.

2. Узагальнюючи теоретичні аспекти матримоніальної мотивації, можна стверджувати, що сучасний підхід до шлюбу характеризується багатовимірністю чинників, які впливають на вибір молоді. Гендерні відмінності у мотивації до шлюбу свідчать про важливість врахування соціокультурного контексту, що формує очікування та рольові установки. Трансформація шлюбних цінностей у сучасному суспільстві призводить до переосмислення традиційного уявлення про шлюб як обов'язкову соціальну

норму, акцентуючи натомість на рівноправному партнерстві, емоційній близькості та можливості особистісного розвитку.

3. Також в результаті теоретичного дослідження нами було описано найбільш відомі та часто використовувані теорії мотивації.

Проаналізувавши літературу, ми бачимо, що молодість - це саме той час, коли юнаки та дівчата починають серйозно задумуватись над тим, щоб будувати серйозні стосунки, вступати до шлюбу, та, відділившись від батьків та їхньої опіки, створювати свою власну сім'ю. Адже саме сім'я, на думку вчених, є тією первиною моделлю, яка впливає на формування в дітей еталонів чоловічих і жіночих якостей, поведінкових моделей, дає можливість безпосереднього пізнання сімейно-побутових стосунків чоловіків і жінок, їхніх ролей, функцій, прав та обов'язків як подружжя, як батьків, як громадян. Значення духовності особливо зростає нині, коли перед людиною постає багатий вибір життєвих самовизначень у найрізноманітніших сферах діяльності, а також ціннісних орієнтирів, які визначають життєвий шлях особистості.

4. Становлення мотивів є досить тривалим і складним процесом, що залежить від безлічі факторів, які впливають на людину з народження. Потреби людини при створенні шлюбу знаходяться під впливом різних психологічних і соціальних чинників. Мотиви створення сім'ї можуть бути як усвідомлюваними і неусвідомлюваними, так і спрямованими на їх задоволення або уникнення. Очевидно, що ці мотиви ілюструють важливу життєву позицію людини та її ставлення до життя.

РОЗДІЛ 2

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕНДЕРНИХ АСПЕКТІВ ВСТУПУ МОЛОДІ ДО ШЛЮБУ

2.1. Методологічне обґрунтування дослідження особливостей дослідження гендерних аспектів вступу молоді до шлюбу

Для збору первинних даних у рамках дослідження гендерних аспектів мотивації вступу молоді до шлюбу була розроблена авторська анкета. Анкета спрямована на вивчення різноманітних мотивів вступу в шлюб серед молоді, зокрема, на виявлення гендерних особливостей у мотивації.

Анкета складається з кількох розділів, що охоплюють різні категорії мотивів, такі як романтичні, соціальні, економічні, сімейні, егоїстичні, особистісні, релігійні та інструментальні. Всього 8 категорій, має 21 твердження, кожен респондент має можливість вибрати кілька мотивів, що найбільше відповідають його особистим переконанням і життєвим обставинам. Цей підхід дозволяє оцінити багатогранність мотиваційних чинників вступу у шлюб.

Для обробки даних використовувалася кількісна методика, що включає підрахунок частоти обраності кожного мотиву та аналіз гендерних відмінностей у виборі мотивів. Результати анкетування дозволять здійснити порівняльний аналіз між групами респондентів за гендерними ознаками та виокремити найбільш значущі мотиви вступу до шлюбу для кожної статі.

Охарактеризуємо кожну методику більш детально.

Методика «Оцінка мотивації» (Assessment of motivation) Е. Десі.

Методика «Оцінка мотивації» (Assessment of Motivation), розроблена Едвардом Десі, базується на його теорії самовизначення (Self-Determination Theory, SDT), яка виділяє різні типи мотивації і підходи до їх оцінки. Ця теорія фокусується на двох основних типах мотивації – внутрішній та зовнішній, які по-різному впливають на поведінку та ефективність людини.

Методика складається з різних тверджень (всього 22 твердження), що відображають різні форми мотивації, за якими респондент визначає свою ступінь згоди на шкалі (часто від 1 до 7). Питання охоплюють такі аспекти, як:

1. Наскільки діяльність приносить задоволення,
2. Чи важлива для респондента винагорода,
3. Які внутрішні чи зовнішні фактори впливають на його мотивацію,
4. Відчуття автономії у виборі та контролю над діяльністю.

Результати дозволяють визначити, якими типами мотивації керується людина, що допомагає краще зрозуміти її поведінку в різних контекстах. Наприклад, високий рівень автономної мотивації свідчить про більшу ймовірність довготривалого інтересу та зусиль у діяльності, тоді як контрольована мотивація може призводити до втоми та зниження задоволеності. Амотивація ж свідчить про відсутність мотиваційного впливу і може бути знаком низької залученості або відсутності сенсу в діяльності.

Методика «Оцінка мотивації» широко використовується в освітніх установах, бізнесі, клінічній практиці та у спорті для розуміння мотиваційних чинників, підвищення мотивації та залученості, а також для розробки індивідуальних та командних програм розвитку.

Тест смисложиттєвих орієнтацій Джеймса Крамбо і Леонарда Махолика

Тест смисложиттєвих орієнтацій (СЖО), розроблений Дж. Крамбо та Л. Махоликом, оцінює особистісні установки щодо сенсу життя, які впливають на поведінку, мотивацію та емоційне благополуччя людини. Методика базується на теоріях Віктора Франкла, що акцентують увагу на ролі пошуку і реалізації сенсу життя у процесі особистісного розвитку та самореалізації.

Опитувальник містить кілька шкал, які оцінюють різні аспекти сенсожиттєвих орієнтацій. Респондент відповідає на низку тверджень,

виражаючи ступінь згоди чи незгоди з кожним із них за певною шкалою (наприклад, від 1 до 5).

Основні шкали тесту:

Цілепокладання – визначає здатність людини формулювати й ставити перед собою життєві цілі, що надають життю сенс і напрямок.

Процес життя – оцінює, наскільки людина задоволена своїм життям у теперішній момент і чи бачить сенс у своїй повсякденній діяльності.

Результати життя – відображає ступінь задоволеності досягнутими результатами й життєвими здобутками.

Контроль над життям – показує, наскільки людина відчуває, що має контроль над своїм життям, діями та вибором.

Локус контролю – Я – оцінює віру людини у свої можливості контролювати своє життя і впливати на його хід.

Високий рівень за всіма шкалами свідчить про те, що людина має чітке уявлення про свої цілі, задоволена життям, впевнена у своїй здатності контролювати обставини й самореалізовуватися.

Низький рівень може вказувати на відсутність життєвих орієнтирів, незадоволеність досягнутим або відчуття безсилля перед обставинами.

Цей тест використовується для діагностики особистісної мотивації, самооцінки та визначення рівня задоволеності життям. Його застосовують у психологічному консультуванні, коучингу, освіті, а також у процесі самопізнання для осіб, які прагнуть розібратися в своїх життєвих пріоритетах і підвищити рівень особистісного благополуччя.

Шкала суб'єктивного щастя (ШСЩ), С. Любомирськи та Х. Леппер

Шкала суб'єктивного щастя - експрес-тест, який вимірює рівень суб'єктивного благополуччя випробуваного. Розроблено Любомирськи та Леппер.

Шкала суб'єктивного щастя вимірює емоційне переживання індивідом власного життя як цілого, що відображає загальний рівень психологічного благополуччя. Досліджуваним наведено чотири висловлювання, з якими

вони можуть погодитися або не погодитися. Використовуючи 7-бальну шкалу, необхідно поставити кожному висловлюванню відповідний, бал.

Шкала складається лише з чотирьох тверджень, що дозволяє швидко пройти опитування, зберігаючи при цьому високу валідність та надійність оцінки. Респонденти відповідають на ці твердження за 7-бальною шкалою, де кожен бал відображає певний рівень згоди або незгоди з твердженням.

Респонденти отримують підсумковий бал, що відображає рівень суб'єктивного щастя, який можна інтерпретувати для подальшої роботи чи досліджень. Вищі бали свідчать про більш високий рівень суб'єктивного щастя, тоді як нижчі бали можуть вказувати на можливі проблеми із задоволенням життям або емоційним благополуччям.

ШСЩ широко використовується в різних галузях психології, у тому числі в дослідженнях позитивної психології, клінічній психології, соціології та менеджменті. Ця шкала є корисною як для швидкої оцінки щастя у великих вибірках, так і для індивідуальної діагностики, надаючи змогу отримати загальне уявлення про рівень суб'єктивного благополуччя людини.

2.2. Аналіз та інтерпретація результатів дослідження гендерних аспектів мотивації вступу молоді до шлюбу

Аналіз результатів за авторською анкетною

У дослідженні брали участь молоді люди віком від 19 до 30 років, що дозволяє вивчити матримоніальну мотивацію серед молодого покоління. Усього було опитано 60 респондентів, серед яких 30 чоловіків та 30 жінок. Вибірка була сформована з урахуванням репрезентативності за різними демографічними характеристиками, зокрема за соціальним статусом, рівнем освіти, місцем проживання та іншими важливими факторами.

Респонденти, які взяли участь у опитуванні, належать до різних категорій за сімейним статусом:

- неодружені/незаміжні – 60%;
- заручені – 15%;

- у шлюбі – 20%;
- розлучені – 5%.

Такий розподіл респондентів за сімейним статусом дозволив проаналізувати, як їхній поточний досвід або очікування впливають на вибір мотивів вступу до шлюбу. Респондентам було запропоновано обирати до 3 відповідей одночасно, що дає більш реалістичний підхід, адже мотивація до шлюбу є багатофакторною, а також забезпечує ширший спектр відповідей, що краще відображає психологічні особливості молоді.

Аналіз відповідей дозволив виокремити найважливіші мотиви у кожній категорії, а також порівняти їхню значущість серед чоловіків та жінок. Узагальнені дані представлені в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

Результати анкетування на визначення гендерних відмінностей
матримоніальної мотивації молоді

Мотиви вступу в шлюб	Жінки (%) n=30	Чоловіки (%) n=30	Середнє значення (%)	Стандартне відхилення
Романтичні мотиви	61,0	43,3	52,15	8,85
Любов	75	60	67,5	10,61
Емоційна близькість і підтримка	68	50	59,0	12,73
Романтичні ідеали	40	20	30,0	14,14
Соціальні мотиви	43,3	23,3	33,3	10,0
Тиск з боку сім'ї	55	25	40,0	21,21
Приклад друзів	45	15	30,0	21,21
Соціальний статус	30	30	30,0	0,00
Економічні мотиви	36,7	18,3	27,5	9,2
Фінансова стабільність	40	20	30,0	14,14
Матеріальна вигода	35	10	22,5	17,68
Поділ побутових витрат	35	25	30,0	7,07
Сімейні мотиви	53,3	38,3	45,8	7,5
Народження дітей	60	40	50,0	14,14
Створення сімейного осередку	50	35	42,5	10,61
Стабільність у житті	50	40	45,0	7,07

Мотиви вступу в шлюб	Жінки (%) n=30	Чоловіки (%) n=30	Середнє значення	Стандартне відхилення
Егоїстичні мотиви	27,5	15,0	21,25	6,25
Самоствердження	25	20	22,5	3,54
Страх втратити партнера	30	10	20,0	14,14
Особистісні мотиви	45,0	36,7	40,85	4,15
Потреба у підтримці	45	35	40,0	7,07
Емоційний комфорт	50	40	45,0	7,07
Реалізація себе через стосунки	40	35	37,5	3,54
Релігійні мотиви	17,5	7,5	12,5	5,0
Релігійні переконання	20	10	15,0	7,07
Традиції сім'ї	15	5	10,0	7,07
Інструментальні мотиви	22,5	20,0	21,25	1,25
Спільне вирішення побутових питань	35	25	30,0	7,07
Юридичні чи матеріальні привілеї	10	15	12,5	3,54

На основі середніх значень, розрахованих у таблиці, можна сказати, що жінки мають вищу середні показники романтичних мотивів (61%), ніж чоловіки (43,3%). Найбільш значущим мотивом є любов (75% у жінок, 60% у чоловіків), що свідчить про важливість емоційної прихильності до обох статей. Водночас чоловіки менше орієнтуються на романтичні ідеали (20% проти 40% у жінок), що може вказувати на прагматичніший підхід до шлюбу. Серед жінок соціальні мотиви також займають помітне місце (43,3%), тоді як серед чоловіків – лише 23,3%. Найяскравіша відмінність спостерігається в аспекті «тиску з боку сім'ї» (55% у жінок, 25% у чоловіків). Це свідчить про те, що жінки частіше відчують соціальний вплив, ніж чоловіки. Приклад друзі також важливіший для жінок (45% проти 15%). Матеріальна вигода та поділ побутових витрат залишаються менш значущими, особливо для чоловіків, більш вагомим є мотив фінансової стабільності (40% у жінок проти 20: для чоловіків). Сімейні мотиви мають високий пріоритет для обох статей: серед жінок 53,3%, серед чоловіків 38,3%; найчастіше відзначається бажання народити дітей (60% у жінок, 40% у чоловіків), це підтверджує, що

шлюб асоціюється з репродуктивною функцією.

Стандартне відхилення: найбільші коливання спостерігаються в соціальних (10,0) та економічних мотивах (9,2), що свідчить про значну варіативність у цих категоріях. Найменші коливання мають інструментальні мотиви (1,25) та особистісні мотиви (4,15), що говорить про стабільність цих показників.

Отже, романтичні, сімейні та особистісні мотиви є найвагомими, тоді як релігійні та інструментальні мотиви мають найменший вплив. Варіативність показників дозволяє зробити припущення, що деякі категорії мотивів є більш стабільними, тоді як інші зазнають значних змін у значеннях.

З метою наочного демонстрування отриманих даних, представимо порівняльні результати чоловіків та жінок за категоріями (рис.2.1.)

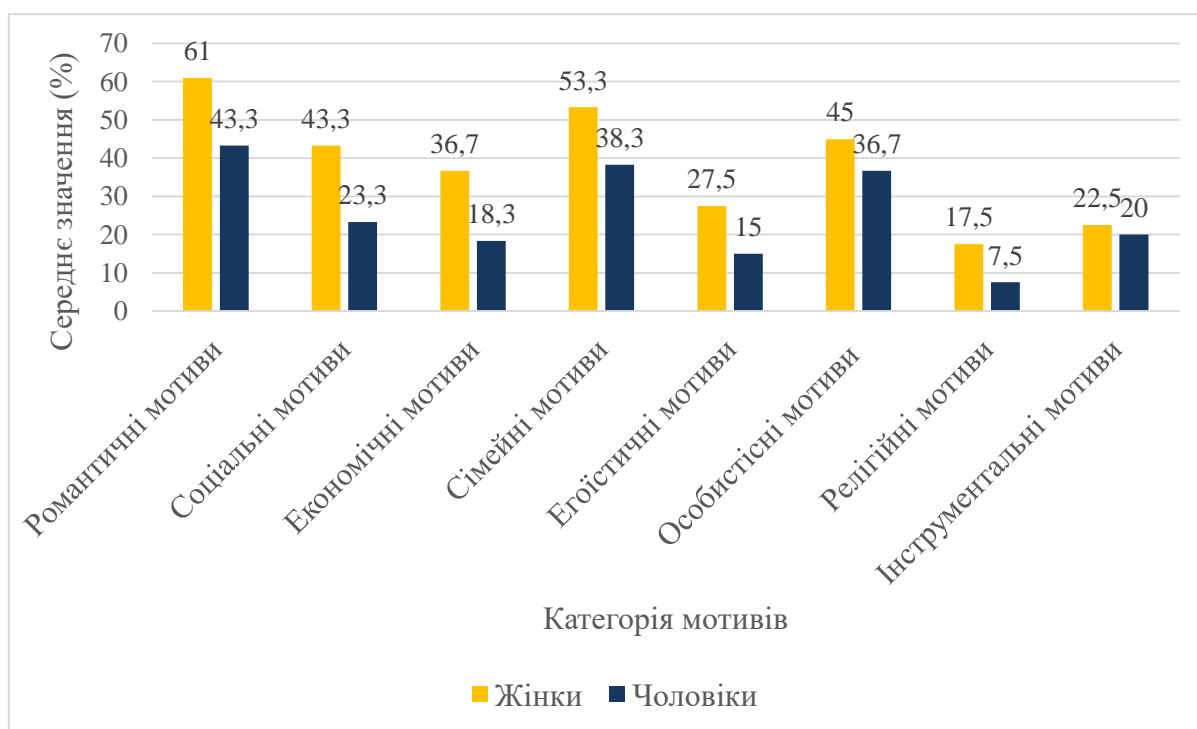

Рисунок 2.1. Порівняння середніх значень розповсюдженості різних мотивів вступу до шлюбу серед чоловіків та жінок

Таким чином, за допомогою діаграми, ми можемо прослідкувати, що жінки більше орієнтуються на романтичні, сімейні та особистісні мотиви, а чоловіки менш схильні до соціальних та економічних мотивів, хоча відмінності варіюються залежно від категорії. Романтичні та сімейні мотиви

домінують у обох статей, тоді як релігійні мотиви мають найнижчі показники.

Аналіз результатів дослідження за методикою «Оцінка мотивації» (Assessment of motivation) Е. Деці

Дана методика використовувалася для вивчення мотиваційних факторів, які впливають на поведінку та навчальну діяльність особистості. Вона дозволяє визначити, чи є мотивація зовнішньою (під впливом зовнішніх факторів) чи внутрішньою (виходить з власних інтересів і потреб) чи амотивованою (коли людина не має внутрішнього бажання або зовнішнього стимулу для виконання певної діяльності. На відміну від мотивації, яка спонукає до дій, амотивація означає відсутність такої рушійної сили, що може проявлятися у байдужості, відчутті безглуздості виконуваних дій або навіть у повній відмові від будь-якої активності).

Далі підраховали, скільки досліджуваних має той чи інший тип мотивації та отримані дані перевели у відсотки. Представимо результати дослідження у вигляді таблиці 2.2.

Показники різних видів мотивації у чоловіків та жінок, представлені у відсотках від загальної кількості респондентів, та у середніх балах.

№ з/п	Тип мотивації	Результати (%)		Середнє значення	Стандартне відхилення
		Ж	Ч		
1.	Внутрішня мотивація	47	29	38	12,73
2.	Зовнішня мотивація	18	52	35	24,04
3.	Амотивація	35	19	27	11,31

В результаті дослідження мотивації респондентів, ми можемо говорити про те, що у жінок переважає внутрішня мотивація (47%), а у чоловіків – зовнішня (52%). Це може свідчити про те, що жінки більше зацікавлені у виконанні завдань, виходячи з власних інтересів та потреб,

або мають більш розвинене почуття задоволення від самої діяльності. Для чоловіків внутрішня мотивація (29%) менш виражена, що може вказувати на відсутність у них глибокого внутрішнього інтересу до певних видів діяльності.

Чоловіки більше орієнтовані на зовнішні стимули та винагороди (наприклад, похвала, визнання, фінансові стимули) і потребують їх, щоб підтримувати свою активність. У жінок цей показник значно нижчий (18%), що може свідчити про меншу залежність від зовнішніх чинників і більш автономну поведінку.

Крім того, жінки демонструють вищий рівень амотивації (35%) порівняно з чоловіками (19%). Це може свідчити про те, що жінки частіше відчувають відсутність мотивації або цілей, що, ймовірно, пов'язано з фактором емоційного вигорання, втрати інтересу або відчуттям, що діяльність не приносить задоволення чи не відповідає очікуванням. Низький рівень амотивації у чоловіків може вказувати на їхнє прагнення активніше брати участь у діяльності, навіть якщо це вимагає більше зовнішніх стимулів.

З метою наочного демонстрування отриманих даних, представимо порівняльні результати чоловіків та жінок у вигляді діаграми (рис.2.2.).

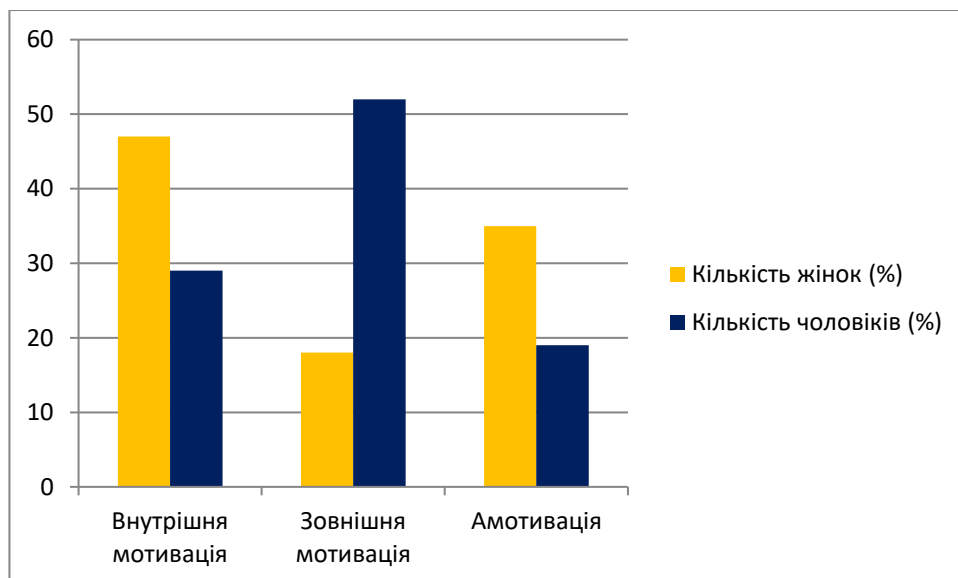

Рисунок 2.2. Результати дослідження оцінки мотивації

Таким чином, за допомогою діаграми, ми можемо зробити висновок,

що жінки виявляють більший інтерес до діяльності за рахунок внутрішніх мотивів, проте вони також схильні до відчуття амотивації, чоловіки більшою мірою мотивовані зовнішніми стимулами, але рідше відчують амотивацію.

Аналіз результатів дослідження за методикою «Шкала суб'єктивного благополуччя» С. Любомирськи та Х. Леппер.

Дану шкалу ми обрали з метою вимірювання емоційного переживання особистістю власного повноцінного життя, яке відображає загальний рівень психологічного благополуччя. Досліджуваним було запропоновано відповісти на чотири висловлювання, з якими вони можуть погодитися або не погодитися.

Підрахунок результатів дослідження здійснювався таким чином: за шкалами 1, 2 та 3 бали підраховуються у прямому порядку, а по шкалі 4 – в оберненому. Далі було обчислено середнє значення за кожною шкалою.

Далі підраховували, скільки досліджуваних припадає на кожен шкалу та отримані дані перевели у відсотки. Таким чином, ми отримали відсоткове співвідношення за кожною шкалою. Отримані результати представимо у вигляді таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Показники відповідей чоловіків та жінок, за шкалами суб'єктивного щастя, представлені у відсотках від загальної кількості респондентів та середніх балах за шкалою

№ з/п	Шкала	Жінки (%)	Чоловіки (%)	Середнє значення, %	Стандартне відхилення, %
1.	Вцілому, я вважаю себе щасливою людиною	32	28	30,0	2,0
2.	Порівняно з більшістю однолітків, я вважаю себе щасливішою	25	20	22,5	2,5
3.	Деякі люди дуже щасливі по своїй природі. Вони радіють життю незалежно від того, що	24	29	26,5	2,5

№ з/п	Шкала	Жінки (%)	Чоловіки (%)	Середнє значення, %	Стандартне відхилення, %
	відбувається навколо. Я також так можу.				
4.	Деякі люди не дуже щасливі. Хоч і не депресивним станом, але і щастям вони також не сяють. Це стосується і мене.	19	23	21,0	2,0

Отже, на основі отриманих результатів, можна сказати, що жінки, вцілому вважають себе щасливими, адже отримані дані показали, що результати за трьома позитивними шкалами (1,2,3) переважають шкалу з негативним аспектом «Деякі люди не дуже щасливі. Хоч і не депресивним станом, але і щастям вони також не сяють. Це стосується і мене» (19%).

Далі проведемо аналогічний аналіз даних чоловіків. За результатами аналізу ми отримали дані, які свідчать про те, що чоловіки також, вцілому, вважають себе щасливими, проте, результат, який ми отримали за четвертою шкалою (шкалою з негативним відтінком), є дещо вищим (23%), ніж у жінок.

Для наочності, порівняльні дані жінок та чоловіків, зобразимо у вигляді діаграми (рис. 2.3).

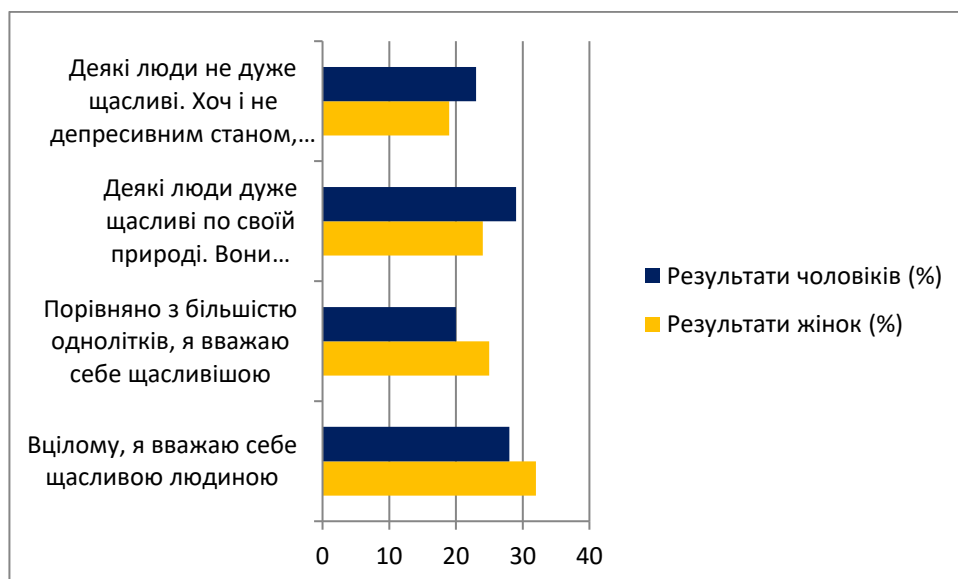

Рисунок 2.3. Результати суб'єктивного благополуччя досліджуваних

За результати діаграми, можемо провести порівняльний аналіз та побачити, що жінки мають вищий рівень загального відчуття щастя, ніж чоловіки. Вони частіше порівнюють себе з однолітками як щасливішими та загалом вважають себе щасливими людьми. Чоловіки частіше оцінюють себе як нейтрально щасливих або навіть нещасливих, хоч і не перебувають у депресивному стані.

Ці результати можуть свідчити про те, що жінки краще адаптуються до життєвих обставин або більше цінують свої позитивні моменти, тоді як чоловіки мають дещо стриманіше ставлення до власного відчуття щастя.

Аналіз результатів дослідження за тестом смисложиттєвих орієнтацій Джеймса Крамбо та Леонарда Махоліка

У тесті СЖО життя вважається осмисленим при наявності цілей, задоволенні, одержуваному при їх досягненні і впевненості у власній здатності ставити перед собою цілі, вибирати завдання і досягати результатів. Важливим є чітке співвіднесення цілей - з майбутнім, емоційної насиченості – у теперішньому часі, задоволення - з досягнутим результатом, минулим.

Окремо проаналізуємо результати чоловіків та жінок. Отримані результати представимо у вигляді таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Показники смисложиттєвих орієнтацій чоловіків та жінок

№ з/ п	Субшкала	Значення (норма)	Отримане значення		Кількість досліджуваних (%)	
			Жінки	Чоловіки	Жінки	Чоловіки
1.	Цілі	29,38±6,24	32	30	16	35
2.	Процес	28,80±6,14	32	29	18	12
3.	Результат	23,30±4,95	34	31	19	19
4.	Локус- контроль – Я	28.70±6,10	26	27	12	18
5.	Локус – контроль – життя	28.70±6,10	21	20	35	16
Загальний бал ОЖ		95,76±16,54	103	100	100	100

Аналізуючи отримані результати можна зробити висновок щодо «джерела» сенсу життя у досліджуваних.

Інтерпретація результатів здійснюється на основі 5 базових субшкал.

1. Життєві цілі. Оцінки за даною шкалою характеризують в житті досліджуваних цілей у майбутньому, які надають їхньому життю спрямованість, осмисленість і тимчасову перспективу.

За даною субшкалою отримано високі бали. Високі бали говорять не тільки про цілеспрямованість респондентів, але і про плани які не мають якомсь підґрунтя на сьогоднішній день і не підкріплюються особистою відповідальністю за їх виконання. Респондентів, у яких переважають цілі, як сенсожиттєвий орієнтир виявлено - 16% жінок, та 35% чоловіків.

2. Інтерес до життя або процес життя та його емоційна забарвленість. Отриманий бал говорить про те, що досліджуваний сприймає своє життя як емоційно-насичений, цікавий та наповнений змістом процес.

Високі бали за даною шкалою та, переважно низькі по іншим шкалам, характеризують людину, яка живе сьогоднішнім днем, таких досліджуваних виявлено 18% жінок та 12% чоловіків.

3. Задоволеність самореалізацією або результативність життя. Бали за даною характеристикою відображають пройдене життя, відчуття того, наскільки осмислена та продуктивна була її прожита частина. Високі бали, які отримано за даною шкалою характеризують особистість, яка доживає своє життя, у якої вже все в минулому, але минуле здатне надавати сенс життю, яке ще необхідно прожити. Досліджуваних, у яких переважає даний орієнтир – 19% жінок та 18% чоловіків.

4. Локус контроль - Я. За даним орієнтиром отримано низькі бали у 12% респондентів. Це говорить про те, що людина не вірить у власні сили та не здатна контролювати події власного життя.

5. Локус контроль - життя. За даною характеристикою отримано низькі бали, які описують 35% респондентів як фаталічних, переконаних в тому, що життя неможливо свідомо контролювати, що будь-що планувати

просто безглуздо.

У даних груп осіб загальний показник СЖ знаходиться в межах норми, що говорить про те, що у респондентів є сенс життя у всіх трьох аспектах: минулому, теперішньому та майбутньому. Досліджувані є досить осмисленими та стійкими у своїх переконаннях.

За результатами аналізу сенсожиттєвих орієнтацій було виявлено, що у найбільшій кількості респондентів переважають низькі бали за субшкалою «Локус-контроль – життя». Дана група досліджуваних переконана в тому, що їхнє життя неконтрольоване, вони схильні «плисти за течією», не приймати важливих рішень, посилаючись на те, що все одно розвиток подій залежить від долі, а не від них самих.

Незважаючи на це, у загальному вигляді, респонденти, отримали високі значення за трьома основними сенсожиттєвими орієнтирами: цілі, процес та самореалізація, в цілому, вони є осмисленими, свідомими, у них є мета, вони отримують задоволення від життя та досягають результатів.

Отримані результати представимо у графічному вигляді (рис. 2.4).

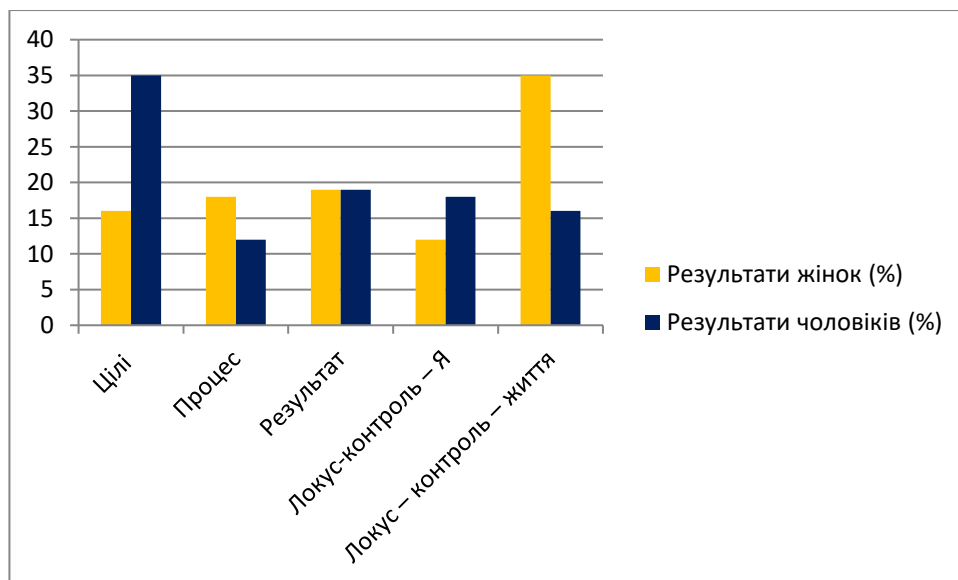

Рисунок 2.4. Результати опитування смисложиттєвих орієнтацій досліджуваних

Таким чином, ми можемо говорити про те, що загалом, чоловіки більше орієнтовані на ціль та особистий контроль, тоді як жінки більше приділяють увагу процесу діяльності та мають сильнішу віру у власний

контроль над життям.

Статистична обробка даних

Оскільки мета дослідження полягає у вивченні гендерних особливостей у мотивах вступу до шлюбу, їх порівняння та визначення того, чи існує взаємозв'язок між мотивами чоловіків та жінок, доцільно провести кореляційний аналіз. Зокрема, буде застосовано коефіцієнт кореляції Пірсона, який дозволяє визначити ступінь та напрямок лінійної залежності між двома змінними. Метою цього етапу дослідження є виявлення, чи існує статистично значущий зв'язок між оцінками чоловіків і жінок щодо окремих причин вступу в шлюб, що допоможе сформувати більш глибоке розуміння гендерних особливостей у контексті сімейної мотивації.

У таблиці 2.1. були наведені відсоткові значення для жінок та чоловіків по різних категоріях мотивів, ці значення використовувались як змінні при обчисленні коефіцієнта кореляції.

Результати обчислень:

- коефіцієнт кореляції (r): **0,925**
- рівень значущості (P-value): **0,001**

Значення кореляції **0,925** свідчить про сильний позитивний лінійний зв'язок між показниками жінок і чоловіків. Це означає, що зі зростанням одного показника (мотивів жінок) тенденційно зростає і другий показник (мотиви чоловіків), тобто зміни в мотиваціях чоловіків та жінок мають однаковий напрямок. За загальноприйнятими стандартами, кореляція близька до 1 є не лише сильною, а й має високу ймовірність бути значущою. З огляду на значення $P = 0,001$, цей зв'язок статистично підтверджується.

Чоловіки і жінки мають узгодженість у відповідях на опитування про мотиви вступу в шлюб. Хоча їхні абсолютні показники відрізняються, тенденції їх оцінок рухаються в одному напрямку. Такий результат підкреслює загальність соціокультурних впливів на мотиви вступу в шлюб для обох статей.

Таким чином, значення кореляційних коефіцієнтів показують, що мотиви у жінок і чоловіків мають взаємозалежність, тоді як внутрішня

мотивація практично не пов'язана між групами.

Висновки до розділу 2

1. В рамках даного розділу було описано вибірку, охарактеризовано обрані методики дослідження. Вибірку емпіричного дослідження склали 60 респондентів, 30 чоловіків та 30 жінок. Вік досліджуваних від 19 до 30 років. Застосовувалися такі методи емпіричного дослідження: методика «Оцінка мотивації» (Assessment of motivation) Е. Десі; тест смисложиттєвих орієнтацій Джеймса Крамбо та Леонарда Махоліка, шкала суб'єктивного щастя (ШСЩ), С. Любомирськи та Х. Леппер; авторська анкета, спрямована на вивчення різноманітних мотивів вступу в шлюб серед молоді, зокрема, на виявлення гендерних особливостей мотивації.

2. Було оброблено та проінтерпретовано отримані результати. В ході емпіричного дослідження ми дізналися, що жінки більше орієнтуються на романтичні, сімейні та особистісні мотиви, а чоловіки менш схильні до соціальних та економічних мотивів, хоча відмінності варіюються залежно від категорії. Романтичні та сімейні мотиви домінують у обох статей, тоді як релігійні мотиви мають найнижчі показники.

Також стало відомо, що жінки виявляють більший інтерес до діяльності за рахунок внутрішніх мотивів, в той час коли чоловіки до зовнішньої, що відображає різницю у соціальних ролях чи культурних очікуваннях. Проте як жінки, так і чоловіки схильні до відчуття амотивації, у жінок цей показник виявився вищим.

Жінки мають вищий рівень загального відчуття щастя, ніж чоловіки. Вони частіше порівнюють себе з однолітками як щасливішими та загалом вважають себе щасливими людьми. Чоловіки частіше оцінюють себе як нейтрально щасливих або навіть нещасливих, хоч і не перебувають у депресивному стані. Ці показники можуть свідчити про те, що жінки краще адаптуються до життєвих обставин або більше цінують позитивні моменти

життя, тоді як чоловіки мають дещо стриманіше ставлення до власного відчуття щастя.

Загалом, чоловіки більше орієнтовані на ціль та особистий контроль, тоді як жінки більше приділяють увагу процесу діяльності та мають сильнішу віру у власний контроль над життям. Чоловіки більше орієнтовані на інтелектуальні досягнення, тоді як жінки демонструють вищі показники у комунікативних та емоційно-вольових характеристиках. Це може відображати різні пріоритети та стилі поведінки в соціальній та емоційній сферах.

Значення кореляційних коефіцієнтів свідчать про сильний позитивний лінійний зв'язок, це значить, що мотиваційні чинники чоловіків та жінок в досліджуваній вибірці є взаємопов'язаними. Це вказує на подібність у мотиваційних особливостях, що може бути наслідком спільного впливу соціальних чи культурних факторів, а також про відсутність різкого гендерного впливу на мотивацію. Таким чином ми можемо підкреслювати узгодженість і схожість у способах обох статей, що важливо враховувати при розробці рекомендацій, оскільки такий зв'язок дозволяє припустити, що програми втручання, спрямовані на підвищення мотивації, можуть бути однаково ефективними для обох статей.

РОЗДІЛ 3

ПРОГРАМА ПСИХОЛОГІЧНОЇ РОБОТИ ІЗ МОТИВАЦІЄЮ МОЛОДІ ЩОДО ВСТУПУ ДО ШЛЮБУ

3.1. Підходи до створення соціально-психологічної програми, спрямованої на формування позитивних поглядів щодо мотивації вступу молоді до шлюбу

Соціально-психологічна програма – це комплекс заходів, методів та інструментів, спрямованих на розвиток, підтримку або зміну психологічних та соціальних установок, навичок чи поведінки певної групи людей. Її метою може бути формування позитивних поглядів, подолання психологічних труднощів, підвищення усвідомленості, розвиток комунікативних чи адаптивних здібностей у соціальному середовищі.

Значущість соціально-психологічної програми зростає в умовах постійних соціальних змін, зростання психологічних навантажень і запиту на психолого-педагогічну підтримку. Ефективна організація подібних заходів базується на ґрунтовних методологічних засадах (тренінги, бесіди, дискусії, арт-терапія, рольові ігри) та соціальних підходах (групова взаємодія, спільні завдання), які забезпечують науково обґрунтований підхід до планування, впровадження та оцінювання соціально-психологічної програми.

Методологія програми охоплює системи принципів, методів та форм впливу, що сприяють гармонізації психічного розвитку особистості, формуванню навичок адаптивної поведінки та розвитку особистісних ресурсів. Вона враховує як індивідуальні психологічні особливості, так і специфіку соціального середовища клієнта.

Успішна реалізація соціально-психологічної діяльності вимагає не лише володіння сучасними психотерапевтичними методами, але й чіткого дотримання методологічних принципів, таких як науковість, системність, гуманістичний підхід, орієнтація на сильні сторони клієнта, а також етичність і конфіденційність.

Метою цього розділу є розкриття ключових методологічних підходів до організації та проведення соціально-психологічної роботи, визначення її основних принципів і завдань, а також опис підходів до планування та проведення заходів, спрямованих на покращення психологічного благополуччя особистості.

Соціально-психологічна програма – це система спеціальних заходів, спрямованих на формування позитивних установок, розвиток навичок і змінуповедінки людини чи групи в соціальному контексті, з використанням психологічних і соціальних методів впливу.

Цей напрямок роботи орієнтований виключно на клінічно здорових осіб різних груп населення, залежно від мети програми. У контексті гендерних аспектів матримоніальної мотивації він може бути спрямований на: молодь, сімейні пари, педагогів, соціальних працівників, психологів, батьків, групи ризику (наприклад, молодь із деструктивними сімейними моделями).

Фокус соціально-психологічної програми щодо роботи з гендерними аспектами матримоніальної мотивації зосереджується на: формування усвідомленого ставлення до шлюбу, подоланні гендерних стереотипів, розвитку навичок ефективної комунікації, формування цінностей рівності та взаємоповаги, зміцненні мотивації до створення здорових стосунків, профілактиці деструктивних моделей поведінки. Вона розрахована на середньострокову підтримку: короткотривала допомога передбачає до 15 зустрічей, як правило, під час консультування, а довготривала може тривати кілька років, що характерно для психотерапевтичної роботи.

Основною метою програми є допомога молоді усвідомити значущість партнерських відносин і сприяти побудові гармонійних шлюбів у майбутньому. Відмінність між соціально-психологічною програмою та психокорекцією полягає в тому, що перша орієнтується на формування нових психологічних характеристик за умови їх відсутності чи недостатнього

усвідомлення, тоді як психокорекція, працює з уже наявними особистісними рисами чи типами поведінки, спрямовуючи зусилля на їх переробку.

На сьогодні соціально-психологічна програма широко застосовується у сфері освіти, соціальної роботи, психологічного консультування, психотерапії, сімейної психології, кадрового менеджменту, громадських організацій.

Соціально-психологічна робота складається з наступних ключових компонентів:

1. Діагностичний компонент.
2. Освітній компонент.
3. Розвивальний компонент.
4. Корекційний компонент.
5. Мотиваційний компонент.
6. Соціально-культурний компонент.
7. Профілактичний компонент.
8. Підсумковий (рефлексивний) компонент.

Ця структура забезпечує всебічний підхід до роботи з аудиторією та максимальну ефективність програми. Розширення застосування соціально-психологічної програми для роботи з дітьми, які не мають явних проблем у розвитку, стало можливим завдяки ряду причин:

1. Інтенсивне впровадження нових освітніх програм, які потребують максимальної активізації творчого та інтелектуального потенціалу дітей для їх успішного освоєння.
2. Орієнтація на гуманізацію освітнього процесу, що передбачає врахування індивідуальних особливостей кожного учня, диференційований підхід до навчання та розробку різноманітних методів психолого-педагогічної корекції.

Основні методологічні принципи соціально-психологічної програми:

1. Принцип цілісності. Орієнтація на гармонійний розвиток особистості, врахування взаємозв'язку між емоційними, когнітивними, мотиваційними й поведінковими аспектами.
2. Принцип системності. Робота на кількох рівнях (особистісному, міжособистісному та соціальному). Врахування впливу сімейних, культурних, соціальних і гендерних чинників.
3. Принцип усвідомленості. Стимулювання учасників до рефлексії, розуміння власних установок, цінностей і мотивацій.
4. Принцип активності. Залучення учасників до активної участі через інтерактивні методи, практичні вправи, рольові ігри й дискусії
5. Принцип індивідуалізації. Урахування індивідуальних особливостей, потреб, досвіду та цілей кожного учасника.
6. Принцип гуманізму. Поважне ставлення до особистості, її потреб і унікальності. Створення безпечного середовища для розвитку та самовираження.
7. Принцип рівноправності. Формування гендерно рівноправних стосунків, подолання дискримінаційних стереотипів і упереджень.
8. Принцип позитивної спрямованості. Орієнтація на розвиток сильних сторін особистості, формування позитивних установок і моделей поведінки.
9. Принцип інтегративності. Поєднання різних методів і підходів (психологічних, соціальних, культурних) для досягнення цілей програми.
10. Принцип практичної спрямованості. Застосування методик, що допомагають учасникам розвивати навички, які вони зможуть використовувати у реальному житті.
11. Принцип розвитку Орієнтація на прогресивні зміни в особистості та соціальній поведінці, стимулювання саморозвитку.
12. Принцип рефлексії. Регулярне осмислення досягнутих результатів, аналіз змін і корекція програми за потреби

Дотримання цих принципів забезпечує ефективність програми, її адаптивність до потреб учасників і реальний вплив на їхній розвиток.

Етапи організації психокорекційних заходів:

1. Підготовчий етап

Мета: створення основи для ефективної реалізації програми.

- Визначення мети і завдань програми
- Діагностика аудиторії
- Розробка структури програми
- Підготовка ресурсів
- Залучення фахівців

2. Організаційно-практичний етап

Мета: реалізація програми та робота з учасниками.

- Інформування учасників
- Реалізація програми
- Підтримка учасників
- Моніторинг прогресу

3. Підсумковий етап

Мета: оцінка результатів програми та підведення підсумків.

- Підсумкова діагностика
- Аналіз результатів
- Заключне заняття
- Розробка рекомендацій
- Документування результатів

4. Післяпрограмний етап (за необхідності)

Мета: підтримка учасників після завершення програми.

- Супровід учасників
- Оцінка довгострокового впливу
- Мережування

Ця структура забезпечує системний підхід до організації програми та підвищує її ефективність.

Вступ до шлюбу є однією з ключових подій у житті людини, яка впливає на її особистісний, соціальний та економічний розвиток. Проте, мотивація до створення сім'ї часто формується під впливом гендерних стереотипів, які відображають традиційні уявлення про ролі чоловіка та жінки у шлюбі. Ці стереотипи можуть обмежувати свободу вибору, сприяти нерівності у стосунках і впливати на якість подружнього життя.

В умовах сучасного суспільства, яке орієнтується на гендерну рівність та усвідомлений вибір, постає завдання корекції гендерних аспектів мотивації вступу молоді до шлюбу. Це включає переосмислення традиційних ролей, формування рівноправних стосунків та розвиток критичного мислення у молоді щодо впливу культурних і соціальних очікувань.

Значущість теми обумовлена як психологічними, так і соціокультурними чинниками. З одного боку, соціально-психологічна програма щодо мотивації може допомогти уникнути шлюбів, побудованих на хибних уявленнях чи зовнішньому тиску. З іншого боку, вона сприяє гармонізації міжособистісних стосунків, зміцненню інституту сім'ї та соціальної стабільності.

У результаті розкривається важливість впровадження інноваційних методів та інтегрованих підходів, які враховують як індивідуальні особливості, так і соціокультурний контекст.

Вплив на гендерні аспекти мотивації вступу молоді до шлюбу передбачає усунення стереотипних уявлень про ролі чоловіка та жінки, які впливають на прийняття рішення щодо одруження. Гендерні стереотипи формуються під впливом культури, сімейного виховання та соціального середовища й часто сприяють нерівності у шлюбних стосунках.

Жінок традиційно мотивують створювати сім'ю через роль матері та берегині домашнього вогнища. Чоловіків стимулюють вступати у шлюб через уявлення про їх обов'язок забезпечувати родину та бути «головою» сім'ї. Такі установки можуть створювати нерівність, обмежувати особистісний розвиток і знижувати задоволеність шлюбом.

Розглянемо основні негативні наслідки стереотипних мотивацій:

- 1) Шлюби, побудовані на соціальному тиску або очікуваннях, можуть бути менш стійкими.
- 2) Нерівноправність у ролях спричиняє конфлікти та впливає на якість подружнього життя.
- 3) Молодь часто вступає у шлюб з очікуваннями, які не відповідають реальності.

Основними цілями соціально-психологічної програми, спрямованої на мотивацію є формування у молоді усвідомленого ставлення до шлюбу, заснованого на взаємоповазі, партнерстві та особистісному виборі. Розвиток усвідомлення про гендерні стереотипи через освіту, тренінги та психотерапевтичну роботу. Створення умов для гармонійного розвитку особистості в шлюбі.

Існують різноманітні методи:

1. Освітні програми. Інформування молоді про гендерну рівність і права в шлюбі.
2. Психотерапевтичні методи. Робота з особистісними переконаннями щодо сімейних ролей.
3. Тренінги для пар. Розвиток навичок ефективної комунікації та партнерства.
4. Соціальні кампанії. Популяризація сучасних моделей шлюбних стосунків через медіа.

Таким чином, методологічні засади забезпечують цілісність і системність соціально-психологічної програми, спрямовуючи її на досягнення сталих позитивних змін у клієнта. Успішна реалізація цих заходів залежить від глибокого розуміння принципів та підходів, а також від дотримання етичних норм у процесі роботи. Розширення уявлень та переконань про гендерні аспекти мотивації допомагає створити шлюб, який базується на рівності, довірі та спільних цінностях, а не на суспільному тиску чи стереотипних очікуваннях.

3.2. Соціально-психологічна програма формування позитивних гендерних аспектів матримоніальної мотивації

Програма базується на результатах діагностики, проведеної за допомогою сучасних методик, які дозволяють оцінити рівень мотивації, життєві орієнтації, суб'єктивне відчуття щастя та особистісні характеристики.

Мета програми: формування у молоді усвідомленої, збалансованої та гендерно рівноправної мотивації до вступу в шлюб.

Завдання:

1. Виявити основні мотиваційні чинники, що впливають на рішення молоді щодо вступу до шлюбу (внутрішні/зовнішні мотиви).
2. Підвищити рівень обізнаності учасників щодо гендерної рівності у шлюбі.
3. Формувати усвідомлене ставлення до вибору партнера та побудови сімейних стосунків.
4. Розвинути здатність до ефективної комунікації та вирішення конфліктів у стосунках.
5. Оцінити динаміку змін у мотиваційних і особистісних установках після завершення програми.
6. Визначити ефективність запропонованих методів і підходів до корекції гендерних аспектів мотивації.
7. Розробити рекомендації для подальшої роботи з молоддю з метою профілактики впливу гендерних стереотипів.

Тривалість: 5 занять по 1 годині.

Очікувані результати:

1. Зниження впливу зовнішніх стереотипних мотивів вступу до шлюбу.
2. Підвищення рівня внутрішньої мотивації, заснованої на рівноправних партнерських стосунках.
3. Формування критичного ставлення до гендерних установок.

4. Покращення комунікаційних навичок та емоційної стабільності.

Ця програма спрямована на гармонізацію особистісних і парних відносин через корекцію деструктивних установок і розвиток сучасних підходів до сімейного життя.

Соціально-психологічна програма складається з трьох етапів: діагностичного, корекційно-розвивального та контрольного-оцінювального.

Діагностичний етап

Діагностичний етап є фундаментальним для розробки ефективної соціально-психологічної програми, оскільки дозволяє виявити індивідуальні особливості учасників, що впливають на їхні гендерні установки та мотивацію вступу до шлюбу. Цей етап базується на використанні комплексного підходу, який включає аналіз мотиваційної, когнітивної, емоційної та особистісної сфер.

Головною метою даного етапу є вивчення мотиваційної сфери учасників, визначивши домінуючі мотиви вступу до шлюбу (внутрішні, зовнішні, соціальні, емоційні тощо) та оцінити рівень впливу гендерних стереотипів на прийняття рішень.

Результати діагностики слугують базою для індивідуалізації соціально-психологічної роботи. Знання про мотиваційні чинники, емоційний стан і особистісні характеристики допомагають адаптувати соціально-психологічні техніки до потреб кожного учасника. Це забезпечує ефективність програми та сприяє досягненню її основних цілей.

Корекційно-розвивальний етап

Мета цього етапу – формування у молоді здорових гендерних установок, усвідомленої мотивації вступу до шлюбу та розвиток навичок, необхідних для гармонійних стосунків.

Корекційно-розвивальний етап соціально-психологічної програми спрямований на формування у молоді здорових гендерних установок, усвідомленої мотивації вступу до шлюбу, а також розвиток навичок ефективної комунікації, вирішення конфліктів та емоційної саморегуляції.

Цей етап передбачає активну роботу учасників через участь у групових обговореннях, інтерактивних вправах та рольових іграх, які дозволяють закріпити нові знання та досвід у безпечному середовищі.

Завдання цього етапу включають:

- 1) усвідомлення учасниками своїх мотивів вступу до шлюбу;
- 2) розвінчання гендерних стереотипів, які впливають на шлюбні уявлення;
- 3) розвиток навичок партнерської комунікації;
- 4) формування конструктивного підходу до вирішення конфліктів;
- 5) усвідомлення цінностей і принципів, які допоможуть створити гармонійні стосунки.

Програма цього етапу складається з п'яти занять, що тривають одну годину кожне. Заняття побудовані на принципах інтерактивності, рефлексії та особистісного зростання, що сприяє ефективному засвоєнню знань і зміні поведінкових моделей.

Заняття 1. Усвідомлення мотивів вступу до шлюбу

Мета: з'ясувати, які мотиви переважають у кожного учасника, і розпочати роботу з їх усвідомлення.

Структура заняття:

Вступ (10 хв):

Обговорення цілей і завдань заняття.

Розминка: вправа «Мій ідеальний шлюб» (учасники описують, як вони уявляють свій ідеальний шлюб).

1. Основна частина (40 хв):

Вправа «Дерево мотивів» (20 хв). Учасники малюють дерево, де коріння символізує внутрішні мотиви (любов, повага, бажання створити родину), а гілки – зовнішні (соціальні очікування, вплив родини). Потім кожен презентує своє дерево.

Групова дискусія: Чим мотиви відрізняються та які з них є для вас важливішими?

2. Завершення (10 хв).

Підбиття підсумків: що дізналися про себе.

Заняття 2. Гендерні стереотипи у шлюбі

Мета: виявити вплив гендерних стереотипів на шлюбні уявлення та розвіяти хибні уявлення.

Структура заняття:

1. Вступ (10 хв). Розминка: вправа «Гендерний компас» (учасники відповідають на питання про роль чоловіка і жінки в шлюбі).
2. Основна частина (40 хв):

Вправа «Міфи і факти» (20 хв). Учасникам пропонуються твердження (наприклад, «Чоловік завжди має заробляти більше» або «Жінка має піклуватися про дім»). Вони мають визначити, чи це міф чи факт.

Рольова гра «Подружнє партнерство» (20 хв). У парах учасники програють сценарії, де змінюються гендерні ролі (наприклад, чоловік доглядає за дітьми, а жінка працює). Потім обговорюються емоції та висновки.

3. Завершення (10 хв). Групове обговорення: Як гендерні стереотипи впливають на ваші шлюбні установки?

Заняття 3. Ефективна комунікація у стосунках

Мета: навчити учасників будувати відкриті, довірливі та партнерські стосунки.

Структура заняття:

1. Вступ (10 хв). Розминка-вправа «Що для мене важливо» (кожен учасник називає одну рису, яку вони вважають ключовою для подружнього партнера).

2. Основна частина (40 хв).

Вправа «Дзеркало почуттів» (20 хв). Учасники діляться ситуаціями, які викликали у них емоції, а інший учасник має «віддзеркалити» ці емоції, висловлюючи розуміння та підтримку.

Вправа «Я-повідомлення» (20 хв). Учасники вчаться формулювати свої потреби та прохання через конструктивні «Я-повідомлення» замість звинувачень.

3. Завершення (10 хв).

Домашнє завдання: спробувати використовувати «Я-повідомлення» у спілкуванні.

Заняття 4. Вирішення конфліктів у шлюбі

Мета: навчити учасників розпізнавати конфлікти та ефективно їх вирішувати.

Структура заняття:

Вступ (10 хв). Вправа «Конфлікт ізоляції» (учасники обговорюють, як вони зазвичай вирішують конфлікти).

1. Основна частина (40 хв).

Вправа «Сценарії конфліктів» (20 хв). Учасники в парах програють запропоновані конфліктні ситуації (наприклад, розподіл обов'язків вдома) і шукають шляхи вирішення.

Вправа «Мости замість стін» (20 хв). Кожен учасник формулює способи побудови "мостів" (взаєморозуміння) у конфліктних ситуаціях.

2. Завершення (10 хв). Обговорення: Як уникати ескалації конфліктів?

Заняття 5. Формування усвідомленого підходу до шлюбу

Мета: закріпити результати програми та підготувати учасників до свідомого вибору партнера.

Структура заняття:

Вступ (10 хв). Вправа «Що я змінив/змінила у своїх переконаннях» (кожен ділиться, що дізнався під час програми).

1. Основна частина (40 хв).

Вправа «Портрет мого майбутнього шлюбу» (20 хв). Учасники малюють або описують своє бачення гармонійного шлюбу. Потім обговорюють його з групою.

Вправа «Особистий контракт» (20 хв). Кожен учасник складає список принципів або цінностей, які вони хочуть дотримуватись у своїх майбутніх стосунках.

2. Завершення (10 хв). Обговорення: «Як програма допомогла вам змінити уявлення про шлюб?»

Рекомендації щодо підвищення мотивації молоді до шлюбу:

1. Пізнання цінності шлюбу через освіту та спілкування. Знайомтесь із сімейними цінностями та традиціями різних культур через літературу, курси чи лекції. Обговорюйте це з сімейними парами, які поділяться своїм досвідом і поглядом на шлюб як на важливу частину життя.

2. Розвиток емоційної зрілості. Працюйте над здатністю розпізнавати, виражати й контролювати свої емоції. Це допоможе краще розуміти себе і партнера, що є основою для гармонійного шлюбу.

3. Побудова здорових стосунків. Уникайте токсичних взаємодій і практикуйте чесність, взаємну підтримку та повагу у стосунках. Здорові стосунки створюють позитивний приклад, що надихає на шлюб.

4. Постановка життєвих цілей. Розглядайте шлюб як одну з важливих життєвих цілей. Розробіть спільне бачення майбутнього з партнером, зокрема у питаннях кар'єри, дітей і особистого розвитку.

5. Підтримка соціального оточення. Спілкуйтесь із людьми, які мають позитивний досвід сімейного життя. Їхній приклад та підтримка можуть посилити бажання створити сім'ю.

6. Розвиток відповідальності. Розвивайте здатність брати відповідальність за свої дії та рішення. Відповідальність – важлива риса для побудови довірливих і стабільних стосунків у шлюбі.

7. Формування позитивного образу сім'ї. Відвідуйте майстер-класи, семінари чи тренінги про сімейні відносини. Дослідження показують, що позитивний образ шлюбу підвищує мотивацію до одруження.

8. Емоційна готовність до змін. Усвідомте, що шлюб вимагає адаптації та компромісів. Розвивайте готовність до змін, навчаючись конструктивно вирішувати конфлікти.

9. Фінансова грамотність. Опануйте основи управління фінансами. Успішний шлюб часто будується на вмілому управлінні сімейним бюджетом, що знижує стрес і створює почуття стабільності.

10. Акцент на особистісному зростанні. Працюйте над своїм саморозвитком. Самодостатність і впевненість у собі роблять людину привабливим партнером і сприяють гармонійному шлюбному союзу.

Контрольно-оцінювальний етап

Даний етап включає в себе перевірку ефективності корекційної програми та рекомендації щодо її впровадження. Її результати представлені у підрозділі 3.3.

3.3. Аналіз ефективності соціально-психологічної програми

В ході даного етапу роботи ми оцінили та визначили те, наскільки успішно програма впливає на психічний стан, емоційний стан, поведінку та інші аспекти психологічного функціонування досліджуваних після її впровадження та проведення. Це важлива частина процесу розробки та впровадження соціально-психологічної програм.

Повторне дослідження було проведене через місяць після впровадження соціально-психологічної програми.

З метою перевірки ефективності розвивальної програми ми проведемо повне дослідження за деякими попередніми методиками. Охарактеризуємо їх результати та представимо у вигляді таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Результати апробації розвивальної програми гендерних аспектів мотивації
вступу молоді до шлюбу

№ з/п	Шкали	Експериментальна група		Контрольна група	
		<i>Середні значення</i> (до програми)	<i>Середні значення</i> (після програми)	<i>Середні значення</i> (до програми)	<i>Середні значення</i> (після програми)
Аналіз результатів оцінки мотивації досліджуваних					
1.	Внутрішня мотивація	16,63	19,32*	18,14	21,31
2.	Зовнішня мотивація	11,43	15,14*	13,97	14,71
3.	Амотивація	21,88	26,13*	22,01	22,17
Аналіз суб'єктивного благополуччя досліджуваних					
1.	В цілому, я вважаю себе щасливою людиною	0,947	0,141*	2,314	3,208
2.	Порівняно з більшістю однолітків, я вважаю себе щасливішою	11,43	15,14*	13,97	14,71
3.	Деякі люди дуже щасливі по своїй природі. Вони радіють життю незалежно від того, що відбувається навколо. Я також так можу.	21,88	26,13*	22,01	22,17
4.	Деякі люди не дуже щасливі. Хоч і не депресивним станом, але і щастям вони також не сяють. Це стосується і мене.	16,78	20,03*	17,14	16,99

№ з/п	Шкали	Експериментальна група		Контрольна група	
		Середні значення (до програми)	Середні значення (після програми)	Середні значення (до програми)	Середні значення (після програми)
Аналіз сенсожиттєвих орієнтацій досліджуваних					
1.	Цілі	21,88	26,13*	22,01	22,17
2.	Процес	16,78	20,03*	17,14	16,99
3.	Результат	10,85	13,15*	11,12	11,48
4.	Локус-контроль – Я	41,53	48,49*	40,55	42,55
5.	Локус – контроль – життя	52,13	64,88*	50,50	53,16

Примітки:

1) * – зміни достовірні на рівні $p \leq 0,05$.

При повторній діагностиці ми виявили:

З метою аналізу ефективності впровадження психокорекційної програми можна провести порівняння значень у контрольній і експериментальній групах до і після програми.

1. Мотивація досліджуваних.

Внутрішня мотивація в експериментальній групі зросла з 16,63 до 19,32, тоді як у контрольній — з 18,14 до 21,31. Зростання в експериментальній групі може свідчити про позитивний вплив програми.

Зовнішня мотивація в експериментальній групі збільшилася значно більше (з 11,43 до 15,14*), ніж у контрольній (з 13,97 до 14,71), що свідчить про ефективність програми.

Амотивація в експериментальній групі зросла з 21,88 до 26,13, тоді як у контрольній залишилася майже незмінною (22,01 → 22,17). Зростання амотивації може бути негативним результатом, якщо воно суперечить цілям програми.

2. Особистісні фактори.

Інтелектуальні особливості значно покращилися в експериментальній групі (з 4,85 до 6,15), у контрольній зміни мінімальні (4,58 → 4,73).

Емоційно-вольові особливості також зросли більше в експериментальній групі (5,81 → 6,22), ніж у контрольній (4,15 → 4,91).

Комунікативні властивості майже не змінилися в обох групах, що свідчить про нейтральний вплив програми на цей параметр.

3. Суб'єктивне благополуччя.

Відчуття щастя значно покращилося в експериментальній групі (0,947 → 0,141*), порівняно з контрольною групою (2,314 → 3,208).

Інші показники щастя (порівняння з однолітками та природна схильність до щастя) також демонструють більший приріст в експериментальній групі, що вказує на позитивний вплив програми.

4. Сенсожиттєві орієнтації.

Усі показники (цілі, процес, результат, локус-контроль) значно покращилися в експериментальній групі порівняно з контрольною, зокрема локус-контроль життя (з 52,13% до 64,88%), що свідчить про зміцнення впевненості в управлінні власним життям.

Таким чином, психокорекційна програма показала свою ефективність у підвищенні внутрішньої та зовнішньої мотивації, покращенні інтелектуальних і емоційно-вольових особливостей, а також у підвищенні рівня суб'єктивного благополуччя та сенсожиттєвих орієнтацій. Однак зростання амотивації в експериментальній групі потребує додаткового аналізу, щоб уникнути негативних наслідків у майбутньому.

Висновки до розділу 3

1. У рамках даного розділу було розроблено та впроваджено соціально-психологічну програму, спрямовану на формування позитивних установок, розвиток навичок і зміну поведінки людини чи груп в соціальному контексті, з використанням психологічних і соціальних методів впливу. Програма складається з п'яти занять, кожне тривалістю одну годину. Основною метою

програми є допомога молоді усвідомити значущість партнерських відносин і сприяти побудові гармонійних шлюбів у майбутньому, а також формування у молоді усвідомленої, збалансованої та гендерно-рівноправної мотивації до укладання шлюбу. Для досягнення цієї мети в програмі використовувалися інтерактивні методики, групові обговорення, рольові ігри та психодіагностичні техніки, що сприяли розвитку рефлексії, усвідомлення особистісних потреб та переосмислення гендерних стереотипів.

2. Через місяць після завершення впровадження програми була проведена її апробація, що включала повторну діагностику за декількома методиками, використаними на етапі первинного дослідження. Це дало змогу об'єктивно оцінити зміни в показниках мотивації та особистісних характеристик учасників.

3. Результати апробації свідчать про ефективність програми. Учасники експериментальної групи продемонстрували зростання рівня внутрішньої та зовнішньої мотивації, що вказує на підвищення усвідомленості та емоційного залучення до процесу ухвалення рішень стосовно шлюбу. Також було зафіксовано покращення інтелектуальних особливостей, зокрема здатності аналізувати власні цілі та орієнтуватися на їхнє досягнення. Емоційно-вольові якості учасників зміцнилися, що виявилось у підвищенні стійкості до стресу, здатності до прийняття обґрунтованих рішень і розв'язання конфліктів. Позитивні зміни у сприйнятті сенсожиттєвих орієнтацій свідчать про зростання цілеспрямованості та усвідомлення власної ролі в управлінні життям.

4. Особливо важливим результатом стало підвищення рівня суб'єктивного благополуччя серед учасників експериментальної групи. Це проявилось у більш позитивному сприйнятті себе, свого життя та відносин з іншими. Учасники почали частіше характеризувати себе як щасливих, а також висловлювали впевненість у здатності створювати гармонійні стосунки.

5. Водночас результати діагностики показали зростання амотивації в експериментальній групі. Це явище потребує глибшого аналізу, щоб зрозуміти можливі причини таких змін. Зокрема, може йтися про перенасичення інформацією, зростання тривожності через усвідомлення нових аспектів шлюбних стосунків або індивідуальні особливості учасників.

Для запобігання негативним наслідкам у майбутньому доцільно вдосконалити програму, зокрема приділити більше уваги підтримці учасників після завершення занять та посиленню акценту на практичних аспектах реалізації їхніх намірів.

ВИСНОВКИ

В ході дослідження було досягнуто мету, яка полягала у проведенні теоретичного та емпіричного аналізу гендерних аспектів мотивації вступу молоді до шлюбу.

Також було виконано всі поставлені завдання, зокрема:

1. Надано характеристику мотивації в психології, розглянути її сутність, структуру та функції. Сутність мотивації полягає в активній, довгостроковій і вибірковій орієнтації поведінки. Поняття «мотивація» застосовується у всіх областях психології, що вивчає причини і механізми цілеспрямованої поведінки і діяльності людини, а також доцільної поведінки тварин. Щодо структури мотивації, то прийнято виділяти зовнішню і внутрішню мотивацію. У західній психології у зв'язку з цим говорять про екстринсивну (обумовлену зовнішніми умовами і обставинами) та інтринсивну (внутрішню, пов'язану з особистісними диспозиціями, – потребами, установками, інтересами, потягами, бажаннями) мотивацію.

2. Проаналізовано гендерні особливості ціннісно-сміслової сфери молоді особистості. Ціннісна орієнтація є найважливішою частиною структури особистості. Поряд з іншими психосоціальними модальностями вони діють як поведінкові регулятори і проявляються у всіх сферах людської діяльності. Цінності подвійні: вони соціальні, оскільки вони історично та культурно детерміновані, і індивідуальні, оскільки зосереджені на життєвому досвіді певної теми. Соціальна цінність визначається як певні емпірично-значущі дані, пов'язані з об'єктом діяльності. Цінності конкретної особистості формуються під впливом соціального середовища, особливостей тих соціальних груп, до яких вона належить.

На сьогоднішній день ми спостерігаємо гендерно-рольовий конфлікт, який полягає у масштабній зміні цінностей, що призводить до негативних настроїв, думок та дій як з боку жінок, так і з боку чоловіків.

3. Здійснено теоретичний аналіз провідних мотивів вступу молоді до шлюбу. Потреби людини у створенні сім'ї формуються під дією різних як психологічних так і соціальних чинників, а також залежать від віку або статі. З одного боку вони пов'язані з впливом на суб'єкт суспільства: традицій, прикладу батьків, перейняття цінностей, установок, власного досвіду. З іншого боку ця потреба виникає через внутрішні переживання, готовність до самореалізації у шлюбі, самовираження тощо. Становлення мотивів є досить тривалим і складним процесом, що залежить від безлічі факторів, які впливають на людину з народження. Серед основних мотивів вступу до шлюбу можна виділити: кохання, страх самотності, бажання задовільнити бажання батьків та бажання стабільної статевої близькості.

4. Проведено емпіричне дослідження гендерних аспектів мотивації вступу молоді до шлюбу та виявили, що жінки виявляють більший інтерес до діяльності за рахунок внутрішніх мотивів, проте вони також схильні до відчуття амотивації, чоловіки більшою мірою мотивовані зовнішніми стимулами, але рідше відчують амотивацію. Також жінки мають вищий рівень загального відчуття щастя, ніж чоловіки. Вони частіше порівнюють себе з однолітками як щасливішими та загалом вважають себе щасливими людьми. Чоловіки частіше оцінюють себе як нейтрально щасливих або навіть нещасливих, хоч і не перебувають у депресивному стані. Ці результати можуть свідчити про те, що жінки краще адаптуються до життєвих обставин або більше цінують свої позитивні моменти, тоді як чоловіки мають дещо стриманіше ставлення до власного відчуття щастя.

Загалом, чоловіки більше орієнтовані на ціль та особистий контроль, тоді як жінки більше приділяють увагу процесу діяльності та мають сильнішу віру у власний контроль над життям. Чоловіки більше орієнтовані на інтелектуальні досягнення, тоді як жінки демонструють вищі показники у комунікативних та емоційно-вольових характеристиках. Це може відобразити різні пріоритети та стилі поведінки в соціальній та емоційній сферах.

Значення кореляційних коефіцієнтів показують, що амотивація у жінок і чоловіків має найбільшу взаємозалежність, тоді як внутрішня мотивація практично не пов'язана між групами

5. Розроблено соціально-психологічну програму гендерних аспектів мотивації вступу молоді до шлюбу. Програма базується на результатах діагностики, проведеної за допомогою сучасних методик, які дозволяють оцінити рівень мотивації, життєві орієнтації, суб'єктивне відчуття щастя та особистісні характеристики. Мета програми полягає у формуванні у молоді усвідомленої, збалансованої та гендерно-рівноправної мотивації до вступу в шлюб. Далі ми оцінили та визначили те, наскільки успішно програма впливає на психічний стан, емоційний стан, поведінку та інші аспекти психологічного функціонування досліджуваних після її впровадження та проведення.

Соціально-психологічна програма показала свою ефективність у підвищенні внутрішньої та зовнішньої мотивації, покращенні інтелектуальних і емоційно-вольових особливостей, а також у підвищенні рівня суб'єктивного благополуччя та сенсожиттєвих орієнтацій. Однак зростання амотивації в експериментальній групі потребує додаткового аналізу, щоб уникнути негативних наслідків у майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабенко Ю. А. Ціннісні орієнтації сучасної української молоді: за результатами дослідження. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2018. № 2. С. 76-81.
2. Бавико О. Є., Чичановський І.О, Букреєва І.В., Орлов А.В. Формування ціннісних орієнтацій особистості. *Постметодика*. 2016. № 7. С. 217–220.
3. Балабух І. М. Трансформація сімейно-шлюбних орієнтацій сучасної української молоді. *ВІСНИК НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*, 2019. № 4. С. 5-9.
4. Балл Г. О. Феномен вибору в контексті соціальної поведінки. *Соц. психологія*. К. : Основа, 2005. № 1. С. 3–13.
5. Бевз Г. Подружжя взаємодія як механізм перегляду позицій замісного батьківства. *Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України за ред. С. Д. Максименка. Т. XIII, ч. 7. К., 2011. С. 15–22.*
6. Борщ К.К. Трансформація статусно-рольових характеристик сучасної сім'ї в Україні. *Наукові праці чорноморського державного університету ім. Петра могили*. 2012. т. 201, №189. с.81-84.
7. Буковинська М.Л. Формування і розвиток особистості: соціальний аспект. *Формування ринкових відносин в Україні*, 2016. №8. С. 172-175.
8. Варій М. Загальна психологія: Підручник для студентів психологічних і педагогічних спеціальностей. М-во освіти і науки України, Львівський державний університет внутрішніх справ. 2-е вид., випр. і доп. К.: Центр учбової літератури, 2017. 967 с.
9. Васютинський В. О. Ціннісно–орієнтаційні площини сучасного українського суспільства. *Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.*

С. Костюка АПН України. За ред. С. Д. Максименка. К., 2016. Т. VIII. Вип. 6. С. 40–46.

10. Ващенко І., Ананова І. Особистість і життєві ситуації у концептуальному просторі психологічної науки. *Проблеми сучасної психології*, 2019. № 46, С. 59–87.

11. Ващенко І.В. Особливості сімейних взаємин у сучасних подружніх парах. *Наука і освіта*. 2015. № 3-4. С. 13 – 17.

12. Вітенко І. С. Основи психології. Основи педагогіки. навч. посібник. 2-ге вид. Чернівці: Книги-XXI, 2015. 200 с.

13. Глазунов С. В. Проблеми формування та розвитку шлюбно-сімейного способу життя сучасні молоді. 86 с.

14. Гончарук Т.О. Уявлення сучасної молодії про майбутню сім'ю. *Психологія та педагогіка*. 2014. № 4. С. 26-33.

15. Гуцол С. Ю. Методологія наукових досліджень: комплекс навчально-методичного забезпечення для підготовки аспірантів за спеціальністю «Психологія». Укл. : С. Ю. Гуцол. К.: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2016. 26 с.

16. Діденко Л.В. Теорія вибирання : феномен приймання рішення. Л.В. Діденко. Київ: Гілея, 2009. С. 5 – 10.

17. Дідух М.Л. Основні чинники ефективності спілкування молодого подружжя. *Проблеми сучасної психології*. 2011. № 3. С. 125.

18. Долинська Л.В. Підготовка молоді до сімейного життя (соціальнопсихологічний тренінг). Київ: Вид-во Нац. пед. ун-ту ім. М. Драгоманова. К., 2002. 73 с.

19. Дуткевич Т. В. Загальна психологія. Теоретичний курс [Текст]: навч. посіб. для студентів. Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка, Факультет корекц. та соц. педагогіки і психології, каф. психології освіти. Кам'янець-Подільський: Зволейко Д. Г. [вид.], 2015. 431 с.

20. Жигалкіна-Лебедева Н. В. Основні детермінанти психологічного здоров'я особистості. 2016. Вип. 17. № 5. С. 144–149.

21. Зозуль Т.В. Психологічні особливості розподілу сімейних ролей у подружніх парах із суттєвою різницею у віці. *Психологія і особистість*. 2017. № 1(9). С. 129–138.
22. Кириленко Т. С. Психологія: емоційна сфера особистості . К: Либідь, 2017. 156 с.
23. Климчук В. О. Дослідження особливостей розвитку внутрішньої мотивації студентів у навчальній діяльності. *Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова*. Серія 12. Психологія №1 (25). К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. С. 222-232.
24. Климчук В.О. Експериментальне дослідження явища мотиваційного зараження. *Соціальна психологія*. 2005. №3(11). С.59-71.
25. Кляпець О. Я. Психологічні чинники вибору молодою людиною цивільного шлюбу. Автореф. дис. канд. психол. Наук, 19.00. 05. Київ: Інститут соціальної та політичної психології, 2014. 21 с.
26. Козловська Е. В. Психологічна готовність молодого подружжя до гармонізації стосунків: дис. канд. психол. наук : 19.00.05; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. К., 2011. 208 с.
27. Козловська Е. В. Роль образу сім'ї в гармонізації стосунків молодим подружжям. *Проблеми загальної та педагогічної психології*. Київ, 2010. Т. 12, вип. 3. С. 214 – 221.
28. Коқун О. М. Психофізіологія. Навчальний посібник. К: Центр навчальної літератури, 2016. 184 с.
29. Колобич О. П. Загальна психологія. Навчально-методичний посібник. Львів, 2018. 172 с.
30. Коломієць Л. І., Шульга Г. Б. Методичні рекомендації до вивчення навчальної дисципліни «Спецпрактикум з психодіагностики і психологічного консультування» для студентів галузі знань 23 Соціальна робота, спеціальності Соціальна робота. Вінниця, 2019. 33 с.
31. Корнійчук Р.С. Мотивація вступу до шлюбу сучасної української молоді. *Етнічна самосвідомість та міжетнічна взаємодія всучасному світі:*

збірник наукових. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. С. 235-238.

32. Корольчук М. С. *Методологічні та теоретичні проблеми психології* : навч. посібник. К. : Ніка-Центр, 2018. 336 с.

33. Кравець В. П. *Гендерна психологія*: навч. посібник. В.П. Кравець. Тернопіль : Джура, 2013. 416 с.

34. Крайлюк А.І. *Вибір шлюбного партнера : теоретичні аспекти. Теоретичні і прикладні проблеми соціології, психології, педагогіки. Зб. Наук. праць Східноукраїнського націон. ун-ту ім. В. Даля. 2015. № 3 (38) . С. 207 – 215.*

35. Крайлюк А.І. *Вплив батьківських настанов на вибір шлюбного партнера* : дис. канд. псих. наук: 19.00.05. *Соціальна психологія, психологія соціальної роботи*. А.І. Крайлюк. Київ. 2017. 189 с.

36. Крайлюк А.І. *Особливості впливу батьківських настанов на вибір шлюбного партнера. Науков. вісник Херсонського державного ун-ту (Психологічні науки)*. 2015. № 6. С. 135 – 140.

37. Кузнецов М. А. *Харківський осінній марафон психотехнологій: матеріали наук.- практи. конф., м. Харків, 27 жовтня 2018 р., ХНПУ імені Г.С. Сковороди*. Харків: Діса плюс, 2018. 304 с.

38. Курова А.В. Крюкова М.А. *Загальна психологія: навчально-методичний посібник (для студентів факультету психології, політології та соціології НУ «ОЮА» - Вступ до спеціальності)*. Одеса: Фенікс, 2019. 50 с.

39. Курова А.В. *Психологія особистості: навчально-методичний посібник (для студентів факультету психології, політології та соціології НУ «ОЮА»)*. Одеса: Фенікс, 2019. 40 с.

40. Лемак М. В., Петрище В. Ю. *Методичне видання психологу для роботи. Діагностичні методики*. У. 2011. 615 с.

41. Мацюк В.В. *Критерії рівня сформованості образу у молоді майбутнього шлюбного партнера. Зб. наук. праць Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України, част. 3*. Київ, 2017. С. 242 – 250.

42. Морозов С. М. Психометричний контроль та конструювання психодіагностичних тестів: навч. Посібник. К.: РВЦ «Київський ун-т», 2017. 95 с.
43. Москалець В. М. Психологія особистості: навч. посібн. Київ : «Центр учбової літератури», 2015. 416 с.
44. Нечипоренко, А. О. Психологічні особливості мотивації створення шлюбу у сучасної молоді. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Чернігів : ЧДПУ, 2011. Т. 2, вип. 94. С. 35-38.
45. Орбан–Лембрик Л.Е. Соціальна психологія: Навчальний посібник. К.: Академвидав, 2015. 448 с.
46. Павелків Р. В. Вікова психологія : підруч. для студ. вищ. навч. закл. К. : Кондор. 2011. 468 с.
47. Павелків Р. В. *Феноменологія морального розвитку особистості: детермінація, механізми, генезис*: Монографія. Рівне: Волинські обереги, 2014. 368 с.
48. Пивовар А. М. Теоретичні основи дослідження мотивів створення шлюбу. Актуальні проблеми особистісного зростання (збірник наукових праць). 2019. С. 192-195.
49. Попович І. С. Мотиваційний компонент соціально-психологічних очікувань. Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. праць Інституту психології імені Г. С. Костюка АПН України. К., 2011, т. XIII, ч. 4. С. 290-297.
50. Радчук В.М. Механізми вибору шлюбного партнера. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2014. Вип. 2. С. 232–239.
51. Семеніхіна Г. В. Соціально-психологічні чинники вибору шлюбного партнера і вступу молоді у подружнє життя. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*. 2011. Вип. 27. С. 88–97.
52. Столяренко О.Б. Психологія особистості: навчальний посібник. О.Б. Столяренко. К.: Центр учбової літератури, 2016. 280 с.

53. Столярчук О.А. Психологія сучасної сім'ї : навчальний посібник. Кременчук : ПП Щербатих О.П. 2015. 136 с.
54. Суханов В. Ю. Базові категорії і систематизація психологічного знання. *Перспективи розвитку сучасної науки*. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 7-8 травня 2015 року). Ч. II. Херсон: «Гельветика», 2015. С. 31-33.
55. Терлецька Л. Г. Вікова психологія і психодіагностика: підручник. К. : ВД «Слово», 2014. 608 с.
56. Тюріна В.В. Чинники, що впливають на психологічну готовність студентської молоді до створення сім'ї. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. 2014. Вип. 15. С. 258–265.
57. Федоришин Г. М. Психологічні проблеми сімейного виховання. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2013. 224 с.
58. Хавула Р.М. Психологічні чинники вибору шлюбного партнера в юнацькому віці. *Проблеми гуманітарних наук*. Серія «Психологія». 2012. Вип. 29. С. 189–201.
59. Хрустальова М.С. Гендерні аспекти сімейних ролей. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики*: збірник наукових праць. Вип. 50. Запоріжжя: Класичний приватний ун-т, 2011. С. 403-411.
60. Цигульська Т. Ф. Загальна та прикладна психологія. Як допомогти собі та іншим : курс лекцій. К. : Наук. думка, 2016. 190 с.
61. Цимбалюк І.М. Психологічне консультування та корекція. Модульно-рейтинговий курс: навч. посібник. К.: ВД «Професіонал», 2015. 656 с.
62. Чанцева-Коваленко О. М. Проблема формування готовності до сімейного життя та відповідального батьківства у молоді. *Психологічний часопис*, (1), 2015. С. 98–101.
63. Чіп Р. С. Ціннісні орієнтації як механізми регуляції поведінки особистості. *Проблеми сучасної психології*. 2016. Випуск 18. С.12-13

64. Чудновський В. Е. Психологічні складові оптимального сенсу життя. *Питання психології*. № 3. 2017. С. 3–15.
65. Шайгородський Ю. Ціннісні орієнтації особистості: формалізована модель цілісного, багатоаспектного аналізу. *Соціальна психологія*. 2019. № 1 (39). С. 94-106.
66. Шапар В.Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Х.: Прапор, 2017. 640 с.
67. Шапошникова І. В. Формування ціннісних орієнтацій сучасної української молоді. Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики : міжвузів. зб. наук. Запоріжжя: Астропринт. 2020. Вип. 57. С. 181-187.
68. Шахова Н.Є. Динамічні характеристики ціннісно-сміслової сфері особистості. *Вісник Одеського національного університету*. Том 19.-Випуск 1(31), Психологія. 2016. С. 330-337.
69. Щєпова Д.Р. Ціннісні орієнтації сучасного українського студентства. *Вісник Запорізького національного університету*. Серія «Педагогічні науки». 2020. № 2 (13). С. 181-184.
70. Яворовська Л. М., Філоненко Г. С. Фактори становлення психологічного благополуччя особистості. *Наука і освіта : наук.-практ. журнал*. 2014. № 12. С. 216-220.
71. Bandura A. (2016). The power of observational learning through social modeling. In R. Stenberg, S.T. Fiske, D.J Foss (Eds.). *Scientists making a difference* (pp. 235-239).
72. Becker, G. S. (1981). *A Treatise on the Family*. Harvard University Press.
73. Bernard, J. (1972). *The Future of Marriage*. Yale University Press
74. Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2019). The "what" and "why" of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11, 227-268.

75. Giddens, A. (1992). *The Transformation of Intimacy: Sexuality, Love, and Eroticism in Modern Societies*. Stanford University Press.
76. Cherlin, A. J. (2009). *The Marriage-Go-Round: The State of Marriage and the Family in America Today*. Vintage)
77. Harris, M. A., & Orth, U. (2020). The link between self-esteem and social relationships: A meta-analysis of longitudinal studies. *Journal of Personality and Social Psychology*, 119(6), 1459–1477. <https://doi.org/10.1037/pspp0000265>
78. Kashlyuk, Y. Psychological health and psychological well-being of the individual as a component of satisfaction with life. *Psychological journal*, 2017, 3(3), 47-58. <https://doi.org/10.31108/1.2017.3.7.5>
79. Luhmann, M., Hofmann, W., Eid, M., & Lucas, R. E. (2018). Subjective well-being and adaptation to life events: A meta-analysis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 102(3), 592–615.
80. Prochaska, J. O., Wright, J. A., & Velicer, W. F. (2018). Evaluating theories of health behavior change: A hierarchy of criteria applied to the transtheoretical model. *Applied Psychology: An International Review*, 57(4), 561–588.
81. Wrzus, C., Hänel, M., Wagner, J., & Neyer, F. J. (2017). Social network changes and life events across the life span: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 139(1), 53–80.

Всього джерел – 81

Джерел за останні десять років – 57 (1, 2, 3, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 19, 21, 22, 23, 24, 26, 29, 30, 31, 32, 33, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 47, 50, 52, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 80, 81)

Джерел зарубіжних авторів за останні десять років – 6 (74, 80, 81, 82, 83, 84)

Джерел українських авторів за останні десять років – 51 (1, 2, 3, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 19, 21, 22, 23, 24, 26, 29, 30, 31, 32, 33, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 47, 50, 52, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73)

ДОДАТКИ

Додаток А

Авторська анкета, спрямована на вивчення різноманітних мотивів вступу в шлюб серед молоді, зокрема, на виявлення гендерних особливостей у мотивації.

Інструкція. Вам будуть запропоновано 21 твердження, по 8 категоріям. Ваше завдання вибрати кілька мотивів, що найбільше відповідають вашим особистим переконанням і життєвим обставинам.

1. Романтичні мотиви:

Любов

Емоційна близькість і підтримка

Романтичні ідеали

2. Соціальні мотиви:

Тиск з боку сім'ї

Приклад друзів

Соціальний статус

3. Економічні мотиви:

Фінансова стабільність

Матеріальна вигода

Поділ побутових витрат

4. Сімейні мотиви:

Народження дітей

Створення сімейного осередку

Стабільність у житті

5. Егоїстичні мотиви:

Самоствердження

Страх втратити партнера

6. Особистісні мотиви:

Потреба у підтримці

Емоційний комфорт

Реалізація себе через стосунки

7. Релігійні мотиви:

Релігійні переконання

Традиції сім'ї

8. Інструментальні мотиви:

Спільне вирішення побутових питань

Юридичні чи матеріальні привілеї

Тест смисложиттєвих орієнтацій Джеймса Крамбо і Леонарда Махолика

Інструкція. «Вам будуть запропоновані пари протилежних тверджень. Ваше завдання - вибрати одне з двох тверджень, яке на вашу думку, більше відповідає дійсності, і відзначити одну з цифр 1,2,3, в залежності від того, наскільки ви впевнені у виборі (або 0, якщо обидва твердження, на ваш погляд, однаково вірні)».

1. Зазвичай мені дуже нудно Життя здається мені завжди	3210123	Зазвичай я сповнений енергії Життя здається мені абсолютно
2. хвилюючою і захоплюючою	3210123	спокійною і рутинної
3. В житті я не маю певних цілей і намірів. Моє життя видається мені вкрай	3210123	В житті я маю дуже ясні цілі і наміри. Моє життя видається мені цілком
4. безглуздою і безцільної. Кожен день здається мені завжди новим	3210123	осмисленим і цілеспрямованим. Кожен день здається мені абсолютно
5. і несхожим на інші. Коли я піду на пенсію, я займуся	3210123	схожим на інші. Коли я піду на пенсію, я постараюся
6. зайнятися. Моє життя склалося саме так, як я	3210123	турботами. Моя життя склалася зовсім не так, як
7. мріяв. Я не домогся успіхів у здійсненні своїх	3210123	я мріяв. Я здійснив багато з того, що було
8. життєвих планів.	3210123	мною заплановано. Моє життя наповнена цікавими
9. Моє життя порожня і нецікава. Якби мені довелося підводити сьогодні	3210123	справами. Якби мені довелося підводити
10. підсумок мого життя, то я б сказав, що вона була цілком осмисленою.	3210123	сьогодні підсумок мого життя, то я б сказав, що вона не мала сенсу.
Якби я міг вибирати, то я б побудував	3210123	Якби я міг вибирати, то я б прожив
11. своє життя зовсім інакше. Коли я дивлюся на навколишній світ,	3210123	життя ще раз так само, як живу зараз. Коли я дивлюся на навколишній світ,
12. він часто приводить мене з розгубленість і занепокоєння.	3210123	він зовсім не викликає у мене занепокоєння і розгубленості.
13. Я людина дуже обов'язковий. Я вважаю, що людина має можливість	3210123	Я людина зовсім не обов'язковий. Я вважаю, що людина позбавлена
14. здійснити свій життєвий вибір за своїм бажанням.	3210123	можливості вибирати з-за впливу природних здібностей і обставин
Я виразно можу назвати себе	3210123	Я не можу назвати себе
15. цілеспрямованою людиною. У житті я ще не знайшов свого	3210123	цілеспрямованою людиною. В житті я знайшов своє покликання і
16. покликання і ясних цілей.	3210123	цілі.
Мої життєві погляди ще не	3210123	Мої життєві погляди цілком
17. визначилися.	3210123	визначилися.

Я вважаю, що мені вдалося знайти 18. покликання і цікаві цілі в житті.	3210123	Я навряд чи здатен знайти покликання і цікаві цілі в житті.
Моє життя в моїх руках, і я сам керую 19. нею.	3210123	Моє життя не підвладна мені, і вона управляється зовнішніми подіями.
Мої повсякденні справи приносять мені 20. задоволення і задоволення.	3210123	Мої повсякденні справи приносять мені суцільні неприємності й переживання.

Обробка результатів і інтерпретація

20 шкал, на різних полюсах яких розташовані протилежні за змістом твердження. Між ними - числові значення, відповідні різного ступеня вираженості кожного стану від -3 до +3. Підраховується сумарний бал за всіма твердженнями, при чому важливим є те, з якою певністю випробуваний відповідав на поставлені запитання. Ступені 2 і 3 відповідають сформованості уявлень про життя, а ступеня 0 і 1 говорять про те, що випробуваний нечітко уявляє собі різницю між названими полюсами. Таким чином, максимальний бал, який можливо набрати за цією методикою - 60. Висновок про сформованість уявлень про життя можна зробити за такою схемою:

-	Високий	рівень:	40-60	балів
-	Середній	рівень:	20-39	балів
-	Низький рівень: 0 - 19 балів			

Далі проводиться аналіз по важливим для нас блокам тверджень: Осмисленість цілей (затвердження №3,4,15,16) - Интерес до життя (№1,2,5,9). Відповіді підсумовуються відповідно до ступеня вираженості. Максимальний бал за кожним блоку - 12 (кожне з 4-х тверджень оцінюється від -3 до +3, сума підраховується з урахуванням знаків).

Шкала суб'єктивного щастя (ШСЩ), С. Любомирськи та Х. Леппер

Тест включає такі твердження:

У цілому, я вважаю себе:

1 — дуже нещасливою людиною

7 — дуже щасливою людиною

Порівняно з більшістю моїх однолітків, я відчуваю себе:

1 — значно менш щасливим

7 — значно більш щасливим

Деякі люди, загалом, не дуже щасливі. Хоч вони і не в депресивному стані, але і щасливими їх не можна назвати. Наскільки цей опис підходить до вас?

1 — зовсім не підходить

7 — абсолютно підходить

Деякі люди дуже щасливі по своїй природі. Вони радіють життю незалежно від того, що відбувається, та отримують задоволення від усього. Наскільки цей опис підходить до вас?

1 — зовсім не підходить

7 — абсолютно підходить

Інструкція для заповнення

Респондентам пропонується оцінити кожне твердження за шкалою від 1 до 7, де:

1 відповідає мінімальному рівню згоди з твердженням,

7 — максимальному рівню згоди.

Інтерпретація результатів

Результати підсумовуються і обчислюється середній бал. Чим вищий середній бал, тим вищий рівень суб'єктивного щастя респондента. Середній бал у межах:

6-7 балів — високий рівень суб'єктивного щастя,

4-5 балів — середній рівень,

1-3 бали — низький рівень суб'єктивного щастя.

Цей тест простий у використанні, надійний і часто застосовується в дослідженнях для вимірювання суб'єктивного благополуччя людини.

Методика «Оцінка мотивації» (Assessment of motivation) (Е. Десі)

Інструкція.

Вам пропонується ряд тверджень. Якщо Ви згодні з висловлюванням, то поруч з

його номером напишіть «так» або поставте знак «+», якщо не згодні – «ні» («-»).

1. Думаю, що успіх в житті, скоріше, залежить від випадку, ніж від розрахунку.
2. Якщо я втрачу улюбленого заняття, життя для мене втратить будь-який сенс.
3. Для мене в будь-якій справі важливіше не його виконання, а кінцевий результат.
4. Вважаю, що люди більше страждають від невдач на роботі, ніж від поганих взаємин з близькими.
5. На мою думку, більшість людей живуть далекими цілями, а не близькими.
6. У житті у мене було більше успіхів, ніж невдач.
7. Емоційні люди мені подобаються більше, ніж діяльні.
8. Навіть у звичайній роботі я намагаюся удосконалити деякі її елементи.
9. Цілком зайнятий думками про успіх, я можу забути про запобіжні заходи.
10. Мої близькі вважають мене ледачим.
11. Думаю, що в моїх невдачах винні, скоріше, обставини, ніж я сам.
12. Терпіння в мені більше, ніж здібностей.
13. Мої батьки занадто суворо контролювали мене.
14. Лінь, а не сумнів в успіху змушує мене часто відмовлятися від своїх намірів.
15. Думаю, що я впевнений в собі людина.
16. Заради успіху я можу ризикнути, навіть якщо шанси невеликі.
17. Я старанний чоловік.
18. Коли все йде гладко, моя енергія посилюється.
19. Якби я був журналістом, я писав би, скоріше, про оригінальні винаходи людей, ніж про події.
20. Мої близькі зазвичай не поділяють моїх планів.
21. Рівень моїх вимог до життя нижчий, ніж у моїх товаришів
22. Мені здається, що наполегливості в мені більше, ніж здібностей.

Ключ до тесту – опитувальника, відповіді «Так» («+») на питання: 2, 6, 7, 8, 14, 16, 18, 19, 21, 22, 23; відповіді «Ні» («-») на питання: 1, 3, 4, 5, 9, 11, 12, 13, 15, 17, 20.